

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Hana Čepelková

Dějiny ochotnického divadla na Trutnovsku

History of amateur theatre in Trutnov region

Trutnov 2017

Vedoucí práce: Mgr. Jan Dobeš, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Trutnově, dne 29. dubna 2017

.....

Hana Čepelková

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Janu Dobešovi, Ph.D. za odborné vedení a dále Mgr. Václavu Fojtovi za cenné rady a jazykovou korekturu textu. Mé poděkování také patří všem zaměstnancům Státního okresního archivu v Trutnově za pomoc a odborné připomínky.

Klíčová slova (česky)

Ochotnické divadlo, Trutnovsko, divadelní spolky, dějiny do roku 1945

Klíčová slova (anglicky):

Amateur theatre, Trutnov region, theatre societies, history till the year 1945

Abstrakt (česky):

Bakalářská práce se zabývá dějinami ochotnických spolků na Trutnovsku od jejich vzniku v 19. a na počátku 20. století až do roku 1945. Hlavní část práce popisuje čtyři místní divadelní spolky, z nichž dva jsou z české oblasti regionu a dva z oblasti s českou menšinou. Zaměřuje se na okolnosti jejich vzniku, všímá si kulturní, osvětové a případně i charitativní činnosti, jež spolky vykonávaly a nezapomíná ani na popis vztahů s ostatními spolky a sdruženími. Součástí práce je i vyličení správy spolků, jejich složení, fungování a také vztah k politickým úřadům. Pro lepší pochopení je v práci nastíněn i obecný vývoj českého ochotnického divadla s důrazem na jeho národně-výchovnou funkci v době národního obrození a také stručná historie správního centra celé oblasti, města Trutnova, která dává představu o národnostním a kulturním vývoji regionu. Tabulky a přílohy dokreslují činnost a fungování jednotlivých ochotnických spolků.

Abstract (in English):

The bachelor work deals with the history of amateur societies in Trutnov region from their origin in 19th and the beginning of the 20th century till the year 1945. The main part describes four local theatre societies. Two of them are from the Czech part of the region and the other two from the part with the Czech minority. It also focuses on circumstances of their origin and it covers cultural, educational and charitable activities, which they performed. This part does not forget the description of the relation with other societies and associations. The part of the bachelor work is also a description of administration of the societies, their composition, running and the relation with political authorities. For better understanding is drawn up a general development of Czech amateur theatre with emphasis on its national-educational function in the period of the national revival. The brief history of Trutnov town gives an idea of national and cultural development of the region. Tables and supplements completes an activity and running of amateur societies.

Obsah

ÚVOD..	7
1 TRUTNOVSKO.....	9
1.1 Historický vývoj Trutnova a nejbližšího okolí.....	9
1.2 Správní vývoj Trutnova.....	14
2 VÝVOJ OCHOTNICKÉHO DIVADLA	17
2.1 Od počátků do konce 18. století.....	17
2.2 Rozkvět amatérského divadla v 19. a na začátku 20. století	18
2.3 Meziválečné období a nacistická okupace	21
3 OCHOTNICKÉ DIVADLO NA TRUTNOVSKU	24
3.1 Historie divadelnictví a vznik ochotnických spolků.....	24
3.2 Správa spolků.....	26
4 VYBRANÉ OCHOTNICKÉ SPOLKY Z TRUTNOVSKA	28
4.1 Spolek divadelních ochotníků „Klicpera“ Trutnov	28
4.2 Ochotnický spolek „Svoboda“ Žacléř	32
4.3 Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice	35
4.1 Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek „Tyl“ Havlovice.....	39
ZÁVĚR	44
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	47
SEZNAM ZKRATEK	50
SEZNAM PŘÍLOH	51
PŘÍLOHY	54

Úvod

Divadlo z ochoty má svůj nezastupitelný význam při formování moderního českého národa a posilování jeho národní uvědomělosti. Pomáhalo pozvednout český jazyk a šířit obrozenecké myšlenky i mezi venkovské obyvatelstvo. Ochotníci se sdružovali do spolků, jejichž hlavním účelem bylo nejen pobavit obecnost a zprostředkovat mu náležitý kulturní zážitek, ale i poučit diváky o historii a jazyku českého národa. Kromě samotných divadelních her k tomuto účelu pořádaly ochotnické spolky i různé přednášky a kurzy.

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na ochotnické spolky v oblasti bývalého politického okresu Trutnov, který se skládal ze soudních okresů Trutnov, Maršov, Žaclěb a Úpice. Tato oblast je díky svému národnostnímu složení velice specifická. Zatímco soudní okresy Trutnov, Maršov a Žaclěb byly převážně německé a Češi zde tvořili pouze minoritní část, v soudním okresu Úpice žilo převážně české obyvatelstvo. Pro své studium jsem si vybrala dva spolky z čistě českého prostředí a dva spolky z oblasti s německou většinou. Období mého výzkumu začíná v druhé polovině 19. století, kdy na Trutnovsku vznikají první ochotnická sdružení, a končí těsně po druhé světové válce.

Práce je rozdělena na čtyři hlavní části. První část se věnuje městu Trutnovu, jakožto správnímu a politickému centru celé oblasti. V úvodu nás tato část seznamuje se současným okresem Trutnov a jeho geografickými specifiky. Dále popisuje historický vývoj města se všemi důležitými mezníky, které ovlivnily jeho vývoj, a nezapomíná ani na život české menšiny v 19. a na počátku 20. století. Konec první kapitoly se věnuje správnímu vývoji města a jeho okolí. Druhá část provází dějinami ochotnického divadla v českých zemích od středověku, přes období rozmachu divadla v 19. století až po nelehké období za nacistické okupace. Třetí část podává informace o vzniku a vývoji ochotnického divadla přímo na Trutnovsku a věnuje se také správním náležitostem, kterými se spolky musely řídit. Poslední a nejdůležitější kapitola se zaměřuje na čtyři konkrétní ochotnické spolky – Spolek divadelních ochotníků Klicpera Trutnov, Spolek ochotníků Svoboda Žaclěb, Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice a Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice. Popisuje vznik jednotlivých spolků, jejich zázemí, fungování, finance a v neposlední řadě i repertoár.

Stěžejními prameny pro můj výzkum jsou fondy vybraných ochotnických spolků uložené ve Státním okresním archivu v Trutnově. Archivní fond Spolku divadelních

ochotníků Klicpera Trutnov je nezpracovaný a obsahuje pouze jednatele knihy se zápisy ze schůzí spolku od jeho počátku v roce 1900 až do roku 1934. Četnost zápisů a jejich podrobnost je závislá na momentálních poměrech ve spolku a svědomitosti jednatele. Knihy zápisů podávají především informace o správních a organizačních věcech spolku, obsahují ale také informace o představeních, vztazích mezi jednotlivými členy spolku a komunikaci s ostatními spolky. Fond Spolku divadelních ochotníků Svoboda Žacléř je také nezpracovaný a jeho hlavní součástí je pamětní kniha z let 1919-1937 obsahující podrobnosti k divadelním hrám s datem i obsazením a zápisy ze schůzí spolku. Další částí fondu je malé množství plakátů a fotek. Ve zpracovaném fondu Ochotnického divadla Velké Svatoňovice jsou nejcennějším zdrojem informací jednací knihy se zápisy z let 1897-1927 a 1927-1940, kniha hlavní obsahující seznamy her od roku 1871 do roku 1901 a finanční náležitosti, pamětní kniha režiséra z let 1942-1944 s vypsáním představení doplněnými o komentář režiséra či novinový výstřižek a čtyřstránkový leták z roku 1931, v němž tehdejší předseda spolku Josef Kábrt líčí dějiny spolku. Dalšími součástmi je kniha členů z roku 1930 a tři pokladní deníky. Posledním archivním pramenem je fond Vzdělávacího, zábavního a ochotnického spolku Tyl Havlovice, který je také zpracovaný. I u něj jsou stěžejním pramenem pro poznání spolku knihy zápisů ze schůzí, jež pocházejí z let 1900-1944 a dokumentují tak téměř celou dobu existence spolku. Součástí fondu jsou i spisy nejrůznějšího charakteru, důležité jsou zejména stanovy a úřední nařízení a povolení.

Dalším zdrojem informací je regionální literatura. Historie města Trutnova je vyličená především v publikacích trutnovského historika Antonína Justa *700 let Trutnova* z roku 1959 a *Trutnov známý neznámý* z roku 1991. Podrobnější studie o dílčích tématech z historie města můžeme najít v regionálních sbornících *Krkonoše-Podkrkonoší* nebo *Sborníček Muzea v Podkrkonoší v Trutnově*. Správnímu vývoji města se podrobněji věnoval Jiří Bock ve svém článku ve *Sborníku archivních prací*.

Dějiny divadelnictví podrobně popisuje čtyřdílná série *Dějiny českého divadla*, jež začala vycházet roku 1968. Tato publikace provází dějinami divadla profesionálního i ochotnického. Stěžejní prací pro poznání dějin ochotnického divadla je ale kniha s názvem *Cesty českého amatérského divadla* od Jana Císaře.

1 Trutnovsko

Nynější okres Trutnov leží v severní části Královehradeckého kraje. Celou severní hranici okresu tvoří státní hranice s Polskem, ve východní části sousedí s okresem Náchod a na západě s okresem Semily nacházejícím se v Libereckém kraji. Jižní hranici má společnou s okresem Jičín a z malé části i okresem Hradec Králové. Rozlohou je největším okresem v kraji, z hlediska počtu obyvatel se řadí na druhé místo hned za okres Hradec Králové.

Správní obvod okresu se skládá ze 75 samostatných obcí, z nichž dvanáct má statut města a tři statut městyse. Na základě zákona č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a obcí s rozšířenou působností, vzniklo na území okresu sedm správních obvodů pověřených obecními úřady (Trutnov, Dvůr Králové nad Labem, Hostinné, Svoboda nad Úpou, Úpice, Vrchlabí, Žacléř) a tři správní obvody obcí s rozšířenou působností (Trutnov, Dvůr Králové nad Labem, Vrchlabí).¹

Území Trutnovska má v porovnání s ostatními oblastmi Královehradeckého kraje velmi členitý povrch. Celou severní část okresu tvoří východní část pohoří Krkonoše, kde se nachází i nejvyšší hora České republiky, Sněžka, s nadmořskou výškou 1 603 metrů. Horský masiv směrem na jih postupně přechází v pahorkatinu. Další hornatou oblastí je východní část okresu v okolí Žacléře a Radvanic. Nejvýznamnějšími hřbety jsou zde Rýchory, Vraní a Jestřebí hory. Největší řekou protékající územím okresu je Labe, které pramení na Labské louce nad Špindlerovým Mlýnem a protéká městy Vrchlabí, Hostinné a Dvůr Králové nad Labem. V Jaroměři, v náhodském okresu, se stéká s druhou významnou řekou okresu, Úpou.

1.1 Historický vývoj Trutnova a nejbližšího okolí

Už koncem 12. století existovala v místech nejsevernější části Trutnova, dnes známé jako Horní Staré Město, osada Úpa, pojmenovaná podle stejnojmenné řeky. Touto vsí vedla stará obchodní stezka do Slezska. Vesnici ale často postihovaly ničivé záplavy, a proto byla v první polovině 13. století její správa přenesena o několik kilometrů níže po proudu řeky. Původní osada po odklonění obchodní stezky směrem na Bernartice ztratila na významu a později je zmiňována jako Starý Trutnov.²

¹ Český statistický úřad, *Charakteristika okresu Trutnov* [online], 29.2.2016, [cit. dne 7.11.2016].

Dostupné z https://www.czso.cz/csu/xh/charakteristika_okresu_trutnov

² HORÁK, Václav, Znak Horního Starého Města, in: *Sborníček 3*, Trutnov 2004, s. 63-65

Do konce 12. století zde zakládali vesnice především osadníci z českých zemí. Ve stejné době jako původní osada Úpa vznikly i další vsi, například Libeč, Debrné nebo Poříčí. Za vlády krále Václava I. se rozběhla tzv. vnější kolonizace, během níž podhůří Krkonoš začali osidlovat kolonisté ze Slezska. Do tohoto období také spadají počátky většiny osad na Trutnovsku. První písemná zmínka o Trutnovu pochází z roku 1260. Jedná se o listinu Idíka ze Švábenic, vydanou pro Zderazský klášter v Praze, s jehož součinností Idík zakládá ve svém městečku Úpě³ špitál a přenechává mu vesnice Libeč a Debrné a další majetek.⁴

Na přelomu 13. a 14. století koupil Trutnovsko od Švábeniců, kteří měli na starost kolonizaci celé oblasti, král Václav II. V pozdějších letech se ovšem oblast stala předmětem mnohých zástav. Ze zástavy byla vykoupěna až králevicem Karlem. Ve třicátých letech 14. století vydává Jan Lucemburský privilegium, kterým potvrzuje místním feudálům a měšťanům rozšíření práv a svobod.⁵

O pár let později je ale město opět zastaveno a do rukou krále se dostalo roku 1392. Roku 1399 se Trutnov, spolu s Dvorem Králové nad Labem, stal královským věnným městem. Od této doby až do počátku husitské revoluce plynuly příjmy z města Trutnova královně.

Husitské války se znatelně dotkly i Trutnova. Roku 1421 bylo město oblehnuto husitským vojskem a za pomoci trutnovské chudiny dobyto. Od tohoto okamžiku bylo spravováno tábořským hejtmanem a zůstalo věrným spojencem husitských vojsk až do osudné bitvy u Lipan dne 30. května 1434.⁶

Až do roku 1544 byl Trutnov nepřetržitě v rukou zástavní vrchnosti. I přesto, že zůstal nadále královským věnným městem, v praxi byli měšťané v poddanské závislosti na vrchnosti. V letech 1544 až 1547 patřilo město královně Anně Jagellonské, posléze bylo ovšem znovu zastaveno. Věnným městem se opět stalo roku 1571 za vlády Maximiliána II.⁷

³ Název města Trutnov se objevuje nejdříve roku 1301 v listině Václava II., která potvrzuje darovací listinu Idíka ze Švábenic i její potvrzení od Jana III. z Dražic. Název pochází z německého „Trautenau“, což volně přeloženo znamená „milé místo na nivě“.

⁴ BENEŠ, Jan, HRABOVÁ, Libuše, *Nejstarší listiny k dějinám Trutnovska*, in: Krkonoše – Podkrkonoší: vlastivědný sborník, Havlíčkův Brod 1964, s. 113-115

⁵ WOLF, Vladimír, KALISTOVÁ, Jitka, *Počátky města Trutnova*, in: Krkonoše – Podkrkonoší: vlastivědný sborník, Havlíčkův Brod 1964, s. 39-40

⁶ JUST, Antonín, PROCHÁZKA, Jaroslav, ŠABACKÝ, Josef, *700 let Trutnova: 1260–1960*, Trutnov 1959, s. 113-114

⁷ BURDYCHOVÁ, Hana, *Historie a současnost podnikání na Trutnovsku*, Žehušice 2003, s. 15-19

Obrat ve vývoji města nastal po porážce protihabsburského povstání roku 1620, kterého se Trutnov účastnil na straně vzbouřenců. Městu byla odebrána privilegia a zkonfiskován majetek. Nastalo období rekatolizace, kdy museli z Trutnova odejít nekatoličtí kněží a učitelé. V této době také do Podkrkonoší přichází Jan Amos Komenský a několik let se skrývá u svých příznivců. V únoru roku 1628 definitivně u Černé Vody poblíž Žacléře opouští rodnou zemi a vydává se do polského Lešna.⁸

Až do roku 1634 se Trutnovu vyhnuly přímé vojenské akce, avšak nebyl ušetřen velkých výdajů na udržování císařských vojsk, které hradil především díky výpůjčkám a mimořádným daním. Po smrti Albrechta z Valdštejna ale došlo k nové fázi třicetileté války a na naše území proniklo švédské vojsko. Do konce války byl Trutnov několikrát zpustošen a vypálen a byla zničena většina starých listin a privilegií.

Ani zbytek 17. století nebyl pro Trutnov lehkým obdobím. Po skončení třicetileté války mělo město mnohem méně obyvatel i domů a velmi se zadlužilo. Finanční situace se nezlepšovala, jelikož pokračovaly další vojenské konflikty, kvůli kterým se stále zvyšovaly daně a náklady na ubytování vojsk. Trutnov také několikrát vyhořel a roku 1680 pronikl do okolí Trutnova ze Slezska mor.⁹

S nástupem Marie Terezie na trůn se rozhořely válečné konflikty o území Slezska známé jako slezské války. Roku 1745 se část pruských vojsk utábořila u Trutnova a jejich neopatrnost měla za následek rozsáhlý požár. Po skončení válek byl Trutnov v zoufalém stavu. Od požáru se ještě nepodařilo dostavět poničené domy a placení kontribucí a výpalného úplně vyčerpalo městské hospodářství.

V poslední čtvrtině 18. století měli měšťané konečně možnost začít s opravami domů, radnice a městských hradeb. Počet obyvatel dosáhl čísel předbělohorských a město se dále rozrůstalo. Urbanizovala se především předměstí, jež byla postupně integrována do městské aglomerace. Největší rozmach města nastává v první polovině 19. století, kdy začaly po celém údolí Úpy vznikat mechanické přádelny a továrny na zpracování bavlněné příze. Trutnov se brzy stal nejdůležitějším průmyslovým místem Krkonoš.

Trutnovsku se nevyhnul ani další válečný střet Rakouska a Pruska. Dne 27. června roku 1866 vpochodovala do města pruská vojska. Po ujištění starosty Rotha, že se ve městě nenachází žádní rakouští vojáci, se Prusové utábořili na náměstí. Zanedlouho byli ovšem

⁸ JUST, A., PROCHÁZKA, J., ŠABACKÝ, J., *700 let Trutnova: 1260–1960*, Trutnov 1959, s. 155-116

⁹ BURDYCHOVÁ, H., *Historie a současnost podnikání na Trutnovsku*, Žehušice 2003, s. 20-22

překvapení prudkou střelbou Rakušanů, kteří se ještě před příchodem Prusů stáhli z města, aby obsadili strategické pozice a vyčkali na příchod armádního sboru generála Gablenze. Boje se během dne přesunuly z města do kopců nad Trutnovem směrem na Starý Rokytník. Prusové posléze brali ujistění starosty Rotha jako zradu a křivě obvinili obyvatele, že na ně lili vařící olej a vodu a stříleli na pruské vojáky z oken. Nakonec vzali devatenáct trutnovských občanů včetně starosty jako rukojmí a odvěkli je do zajetí v Hlohově, kde strávili osmdesát dní v otřesných podmínkách.¹⁰

S rozvíjejícím se průmyslem se na Trutnovsko začíná stěhovat čím dál více lidí. Díky tomu se také v doposud převážně německém prostředí začíná formovat nezanedbatelná česká menšina. V druhé polovině 19. století začaly vznikat první české spolky, které se snažily rozvíjet a podporovat českou menšinovou kulturu a školství. Díky jejich úsilí se podařilo na sklonku 19. století otevřít Národní dům, jenž se stal centrem českého spolkového života. Ve svých počátcích to ovšem neměl jednoduché a musel čelit odporu ze strany trutnovských Němců.¹¹ Obdobně na tom bylo i české školství. První česká obecná škola byla i přes odpor německé radnice zřízena roku 1882. Až do roku 1895 musela fungovat v nevyhovujících prostorách v Novodvorské ulici. Žáků ale stále přibývalo a město bylo nakonec donuceno přestěhovat českou školu do přízemí německé reálky. Lepších časů se české školství dočkalo až po vzniku samostatné Československé republiky. Roku 1920 dokonce v Trutnově vzniklo české gymnázium. Trvalo ovšem ještě více jak sedm let, než získalo vlastní budovu, o kterou se pak dělilo s českou obecnou a měšťanskou školou.¹²

Vznik samostatné Československé republiky 28. října 1918 slavila na Trutnovsku pouze česká menšina. Německé obyvatelstvo nechtělo být součástí nového československého státu a přidalo se na stranu provincie Deutschböhmen (Německé Čechy)¹³, jejímž cílem bylo připojení k Rakousku. Napjatou situaci vyřešil až příchod

¹⁰ JUST, Antonín, VIK, Josef, *Z historie Trutnova trochu jinak*, Olomouc 2009, s.107

¹¹ JUST, Antonín, HYBNER, Karel, *Trutnov známý neznámý*, Rychnov nad Kněžnou 1991, s. 45-46

¹² DYTRYCH, Tomáš, *České reálné gymnázium v Trutnově v letech 1920-1938*, in: Sborníček 5, Trutnov 2006, s. 94-96

¹³ Provincie Deutschböhmen, vyhlášená 12. listopadu 1918 zahrnovala oblast severních, severovýchodních a západních Čech a jejím centrem byl Liberec. V jižních Čechách a na jižní Moravě vznikly další dvě provincie, Šumavská župa a Německá jižní Morava.

československých vojáků dne 15. prosince 1918, kteří bez boje obsadili město a Trutnov se tak stal nedílnou součástí Československého státu.¹⁴

Třicátá léta 20. století byla na Trutnovsku ve znamení špatné hospodářské situace, s čímž souvisela vzrůstající podpora nacistické ideologie. Výrazným mezníkem je volební rok 1935, kdy Sudetoněmecká strana získala na Trutnovsku 53,9 % hlasů, přímo v Trutnově dokonce 74 %. Po podepsání Mnichovské smlouvy 30. září 1938 muselo Československo Německu přenechat pohraniční oblasti s německou většinou. Velká část Trutnovska se tak na dalších více jak šest let stala součástí Německé říše. Tisíce Čechů opustilo své domovy už v prvních říjnových dnech. Ti, kteří zůstali, byli vystaveni všudypřítomné diskriminaci.¹⁵

Po vypuknutí druhé světové války musela značná část německého obyvatelstva narukovat na frontu. Češi v okupovaných oblastech byli využíváni jako levná pracovní síla. Postupně začalo být do pohraničí posíláno čím dál více válečných zajatců a totálně nasazených. Vznikaly zde pracovní a koncentrační tábory. Přímo na Trutnovsku se nacházely pobočky nechvalně známého koncentračního tábora Gross Rosen. Jeho centrem v této oblasti byl tábor v Poříčí u Trutnova, který se nacházel v areálu Haasovy přádelny. Do května 1945 zde bylo celkem uvězněno na 2 000 Židovek, především maďarského a polského původu.¹⁶ Další pobočky se nacházely například v Bernarticích, Žaclěří, Vrchlabí nebo Libči.

Dne 9. května 1945 byl Trutnov osvobozen Rudou armádou. Už v předešlých dnech město opustila řada Němců, gestapo, oddíly SS i vojáci wehrmachtu. Vedení nad Trutnovem tak převzali Češi. Již před skončením války převládal názor, že Němci musí po válce opustit české území. Hned v květnu 1945 začal tzv. „divoký“ odsun, při kterém byli Němci narychlo vyháněni z domovů a často se s nimi zacházelo velmi krutě. Tato fáze skončila v srpnu téhož roku. Teprve na Postupimské konferenci probíhající v červenci až srpnu 1945 byl dohodnut organizovaný odsun, který se na Trutnovsku uskutečnil v průběhu roku 1946. Z Trutnovska bylo vystěhováno více jak 37 tisíc osob. Zůstat mohli pouze němečtí antifasisté a odborníci, za které nebyla prozatím kvalifikovaná náhrada.¹⁷

¹⁴ VAŠATA, Ondřej, *Obsazení Trutnova čs. vojskem v prosinci 1918*, in: Krkonoše – Jizerské hory, Vrchlabí 2013, č. 12, s. 40-41

¹⁵ BURDYCHOVÁ, H., *Historie a současnost podnikání na Trutnovsku*, Žehušice 2003, s. 34-38

¹⁶ JUST, A., HYBNER, K., *Trutnov známý neznámý*, Rychnov nad Kněžnou 1991, s. 261-262

¹⁷ BURDYCHOVÁ, H., *Historie a současnost podnikání na Trutnovsku*, Žehušice 2003, s. 42-44

Kvůli odsunu přišlo Trutnovsko téměř o polovinu obyvatel. Chybějící pracovní síla se pozvolna začala doplňovat přistěhovalci nejen z Čech, ale později i z Polska, Řecka a dalších zemí. V roce 1946 byl znárodněn lnářský průmysl a došlo k vytvoření národního podniku České lnářské textilní závody, který byl později rozdělen na čtyři národní podniky, Texlen, Úpolen, Lenka a Lužan.

1.2 Správní vývoj Trutnova

Trutnov se stal městem nejpozději roku 1300, kdy přešel do rukou panovníka. Privilegiem krále Jana Lucemburského, vydaném mezi lety 1335-1339, byla městu potvrzena a rozšířena jeho práva a svobody. Jednalo se zejména o výsady hospodářského významu, například právo tržní, mílové či várečné.

Trutnov se řídil magdeburským městským právem a spadl do oblasti severoněmeckého okruhu městského práva. V předhusitském období zaujímal rozhodující postavení ve městě fojt. Zastupoval panovnickovy zájmy, řídil městský soud a stál v čele městské samosprávy. Ve třicátých letech 14. století se úřad fojta stal dědičným. Fojt měl k ruce přísežné konšely, kteří tvořili městskou radu. Ta fungovala zpočátku jen jako poradní orgán. Postupně se její kompetence rozšiřovaly na různé hospodářské a finanční záležitosti.¹⁸

Trutnov měl mezi městy řídicími se magdeburským právem zvláštní postavení. Nacházel se totiž v území spravovaném manským systémem. Město tedy patřilo jako součást příslušenství hradu do správy královského panství a spolu s dvorským a hostinnským okrskem spadalo do obvodu hradecké kastelánie. Manským privilegiem Jana Lucemburského z roku 1340 byl celý trutnovský kraj vyňat ze soudní pravomoci hradeckých úředníků a Trutnov se stal zvláštně postaveným komorním městem s královskými právy. Město a měšťané, kteří drželi manské zboží, tak podléhali spolu s poddanými pod pravomoc trutnovského manského soudu. V této době se objevuje úřad landrychtěře, kterému manové podléhali. Za Karla IV. je landrychtěř nahrazen funkcí purkrabího. Ten sídlil na hradě a mimo jiné obnovoval městské rady, vybíral králi daně a úroky, vedl hospodářství hradu a spravoval okolní hvozdy.¹⁹

Husitská revoluce značně oslabil postavení fojta. V první polovině 15. století mizí úřad fojta – mana, jenž byl držitelem manských statků. Fojt se stal opět královským

¹⁸ BOCK, Jiří, *Historický a hospodářsko-správní vývoj Trutnova do roku 1620*, in: Sborník archivních prací 2, Praha 2005, s. 337-340

¹⁹ Tamtéž, s. 341-342

úředníkem, popřípadě úředníkem zástavního pána, a byl vybírán z řad usedlých měšťanů. Vykonával především policejní pravomoci a účastnil se sezení městských rad.

Oproti tomu vliv městské rady se v husitském a pohusitském období zvýšil. Převzala většinu soudních záležitostí a měla trestně-právní a hrdelní pravomoc. Radu tvořilo dvanáct osob, které byly voleny z dvojnásobného počtu kandidátů navržených odstupující radou.²⁰

V době slabé vlády Jagellonců bylo město v zástavním držení Šumburků a upadlo téměř do poddanského postavení. V letech 1515-1542 bylo dokonce rozděleno na dvě části. Z obou částí města byla ustavována společná městská rada a každý rok se střídal purkmistr a fojt. Zástavní vrchnost prosazovala do rady své kandidáty a nerespektovala zásady o pořadí jejich přísah. To mělo v roce 1542 za následek spor se zástavními pány, kteří chtěli přinutit radu, aby složila přísahu jen jim a neskládala ji už královně. Město si samo zvolilo fojta i novou radu, kterou potvrdil panovník. V letech 1542-1547 stál v čele městské rady primas a ostatní konšelé se po měsíci střídali v úřadu purkmistra. Po roce 1547 se město dostalo opět do rukou zástavní šlechty.²¹

Teprve roku 1571 se Trutnov vymanil ze zástavy a stal se tak svobodným královským věnným městem. Město tak mohlo vykonávat samosprávu bez zásahů zástavních pánů. V čele rady stanul opět primas a konšelé si po měsíci vyměňovali purkmistrovský úřad. Obnovy městských rad vykonával podkomoří nebo hofrychtěř věnných měst na návrh staré rady. Městská rada se nikdy nevyměňovala celá, nýbrž jen třetina až polovina konšelů. Také vznikly nové úřady podřízené městské radě – dva důchodní, úředníci vykonávající finanční správu, dva slanaři pro prodej soli a další dva úředníci pro správu špitálu. Kontrolním orgánem pak byli čtyři obecní starší. Důležité postavení měl také městský písař, jenž byl poradním orgánem rady a soudu. Po připojení trutnovského panství na konci 16. století vznikly nové úřady pro správu městského i vrchnostenského hospodářství.²²

Zásadním mezníkem ve vývoji městské správy byly josefínské reformy. Roku 1783 vydal císař dekret, kterým zavedl jednotné soudnictví a ve městech zřídil magistráty. Došlo tak k postátnění městské správy a původní městská rada byla zrušena. V čele trutnovského regulovaného magistrátu stáli placení úředníci – zkušený purkmistr, zkušený radní a radní

²⁰ BOCK, J., *Historický a hospodářsko-správní vývoj Trutnova do roku 1620*, in: Sborník archivních prací 2, Praha 2005, s. 345-346

²¹ Tamtéž, s. 348-349

²² Tamtéž, s. 349-351

sekretář. Od těchto úředníků byla požadována soudcovská kvalifikace. Dále zde působili nižší úředníci a pomocníci.²³

Roku 1849 došlo k reorganizaci státní správy a vzniku samosprávy. Ta byla rozdělena na místní obce, okresy a kraje. Trutnov se tedy stal místní obcí, v jejímž čele stály dva nové orgány – obecní výbor a obecní představenstvo, které bylo zvoleno ze středu výboru a jeho členy byli alespoň dva radní a starosta. Trutnov byl také zároveň sídlem nově vzniklého okresního hejtmanství a na přechodnou dobu smíšeného okresního úřadu. V roce 1876 se utvořil politický okres Trutnov, jehož součástí byly soudní okresy Trutnov, Maršov, Úpice a Žacléř. Toto územní rozdělení fungovalo až do roku 1938.

Po podepsání Mnichovské dohody došlo k připojení Trutnova s většinou Podkrkonoší k Německé říši. Trutnovsko se stalo součástí říšské župy Sudety (Reichsgau Sudetenland), která byla dále rozdělena na městské okresy (Stadtkreise) a venkovské okresy (Landkreise). Trutnov se stal centrem venkovského okresu a byl zde vytvořen landrát, úřad navazující na prvorepublikový okresní úřad. Už den před osvobozením Trutnova vznikl Revoluční národní výbor, který přebíral vedení nad městem a měl dohlížet na pořádek ve městě do příchodu Rudé armády. Těsně po válce byla v Trutnově dočasně pověřena správou Okresní správní komise.²⁴

²³ BURDYCHOVÁ, H., *Historie a současnost podnikání na Trutnovsku*, Žehušice 2003, s. 26

²⁴ ŠVADLENA, Luděk, *Struktura, vývoj a fungování Okresního úřadu v Trutnově v letech 1990–2002*, diplomová práce na Filosofické fakultě University Hradec Králové, rok obhájení 2015, s. 20-22

2 Vývoj ochotnického divadla

2.1 Od počátků do konce 18. století

Úplné počátky divadla jako takového můžeme hledat v náboženských dramatech, které se hrály na Hod boží vánoční a velikonoční. Doklady o těchto představeních máme už v Kosmově kronice. Používání masek, tanců a zpěvů také neodmyslitelně patřilo ke slavnostem masopustním, jichž se účastnily všechny vrstvy obyvatelstva a navazovaly na předkřesťanské tradice. Postupná laicizace, počest'ování her a rozkvět rytířské kultury ve 13. století měly za následek vznik světského divadla. V Českých zemích se začali šířit kejklíři, zpěváci a herci tehdy souhrnně nazývaní žakéři či jokulátoři (v jiných evropských zemích to byli trubadúři nebo minnesängři).²⁵

Až do této doby se ovšem divadlo nerozlišovalo na profesionální a ochotnické. Počátky osamostatnění českého amatérského divadla můžeme klást do 14. století, kdy začaly vznikat první pašijové hry. Ty jsou dokladem o postupném sbližování náboženského divadla se životem soudobé společnosti. Nejznámější českou pašijovou hrou je Masticár, jehož příběh vypráví o třech Mariích, které na cestě k Ježíšově hrobu nakupují drahé masti. Hra tak ukazuje poměry na středověkém městském trhu. Pašijové hry měli na svědomí především vaganti – potulní žáci, kteří spolu s bonifanty představovali zřejmě nejstarší středověké divadelníky z ochoty.²⁶

Slibný vývoj divadelnictví zastavila v 15. století husitská revoluce. Tradice divadelní kultury ovšem nebyla zcela vymýcena a na mnoha místech se i nadále setkáváme s obřadními hrami a žákovskou produkcí. Naopak 16. století přineslo kromě náboženských reforem i reformy kulturní. Ve městech se stále více začínaly objevovat školské inscenace vedené kantory či rektory městských škol, které pomáhaly šířit humanistické smýšlení a vzdělanost v městských i lidových vrstvách. Kromě samotných představení se konaly také žákovské koledy na sv. Řehoře, při kterých žáci pořádali průvody městem či vesnicí s kostýmy a zpěvem. Tyto průvody měly za úkol získat pro dané kantory nové studenty.

V 17. století se v Českých zemích začaly stále častěji objevovat cizí profesionální společnosti a v důsledku toho docházelo k větší diferenciaci profesionálního a neprofesionálního divadla. V oblasti amatérského divadla vynikala zejména divadelní

²⁵ CÍSAŘ, Jan a kol., *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*, Praha 1998, s. 11-13

²⁶ Tamtéž, s. 14-15

aktivita jezuitského a piaristického řádu. Jezuitské školské divadlo mělo v repertoáru kromě tradičních liturgických a biblických her také představení s vlasteneckými náměty, například oblíbené byly hry o sv. Václavovi, sv. Ludmile nebo o sv. Cyrilu a Metoději. Piaristický řád kladl důraz zejména na hudbu a zpěv, a proto se v piaristické dramaturgii nacházely zejména opery.²⁷ Neprofesionální divadla vznikala i v palácích a zámcích tehdejších aristokratů. Zámecké scény byly většinou tvořeny zpěváky, tanečníky a herci z řad personálu a poddaných, v jejich repertoáru se nacházely hlavně italské opery a jejich české překlady, ale také německé komedie a česká interludia.²⁸

V 18. století se dramatická produkce začala rozvíjet i v lidovém prostředí. Jejimi tvůrci byli zejména místní kněží, hudebníci a kantoři. Tak vznikly české pastorely, hanácké operety a kantorské opery reagující na aktuální politické události. Na ně, po sérii reforem Marie Terezie, které zakazovaly školská a neveřejná představení, navázali čeští lidoví písmáci. Jejich tvorbu pak označujeme jako sousedské divadlo, jež vycházelo ze stereotypů, názorů a představ vesnického obyvatelstva. Specifická dramaturgie sousedského divadla byla k vidění v Podkrkonoší, kde tradiční náboženská dramata a světské hry doplňovala dramata známá z Vlasteneckého divadla v Praze.²⁹

2.2 Rozkvět amatérského divadla v 19. a na začátku 20. století

Největší změny v ochotnickém divadelnictví přicházejí s nárůstem českých vlasteneckých snah. Amatérské divadlo se hrálo hlavně v českém jazyce a v mnoha obcích a městech nebylo jen místem zábavy, ale také místem, kde se české obyvatelstvo mohlo v mezích možností shromažďovat a upevňovat tak národní vědomí. Ochotnické divadlo se také postupně vymanilo z vlivu církve a závislosti na církevním kalendáři. Následkem toho stoupl počet představení, protože se mohla hrát kdykoli během roku, a došlo též ke změně repertoáru. Po celou první polovinu 19. století ovšem ochotníci nesměli vytvářet spolky a státní administrativa se ze všech sil snažila ochotnickou činnost omezovat, například pod záminkou, že hraní divadla odvádí lidi od práce. Pokud tedy chtěli hrát divadlo, museli si o

²⁷ ČERNÝ, František, *Dějiny českého divadla I.*, Praha 1968, s. 122-124

²⁸ Interludium je mezihra, krátká scénka jiného žánru, vkládaná mezi jednotlivé scény barokní opery nebo dramatu.

²⁹ CÍSAŘ, J. a kol., *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*, Praha 1998, s. 28-32

každé představení zvlášť zažádat a uvést důvod pro pořádání představení. Většinou se uváděl charitativní cíl, kdy chtěli ochotníci výtěžkem podpořit špitál, školu, chudobinec apod.³⁰

Až do dvacátých let 19. století se hrálo především v měšťanských bytech, pro malou skupinu lidí, většinou příbuzných a přátel. Tímto způsobem lehce unikli úřednímu dohledu. Pro větší skupiny lidí pak ochotníci hráli na improvizovaných jevištích v hostincích, radnicích či školách. Hereckou základnu tvořili hlavně drobnější měšťané a řemeslníci, v době prázdnin pak také studenti. V čele souboru stáli většinou zámožnější měšťané, případně příslušníci inteligence. Problémem bylo ovšem obsazování ženských rolí, protože část měšťanstva byla dlouhodobě proti hraní divadla ženami, zejména pak vdanými.

Základem repertoáru amatérských divadelníků v období třicátých a čtyřicátých let byly především hry Jana Nepomuka Štěpánka a Josefa Kajetána Tyla vydávané v Praze a Václava Klimenta Klicpery vycházející v Hradci Králové. Stejně jako ostatní, i tito obrozenečtí autoři při psaní her brali ohled na možnosti ochotníků, vybavení jejich jevišť a scénografické možnosti.

Po rozmachu, který vyvrcholil v revolučních letech 1848–1849, přišla léta padesátá, v nichž ochotníci bojovali o svou existenci. Po nástupu Alexandra Bacha do funkce ministra vnitra byl roku 1850 vydán divadelní řád, jenž značně omezoval ochotnickou činnost. V této době bylo těžké prosadit představení pro jakýkoli dobročinný nebo kulturní účel, a proto se často hrálo ilegálně. Zakazovány byly dokonce i hry ve prospěch Národního divadla.³¹

Obnovení ústavních svobod v šedesátých letech znamenalo pro ochotníky nový začátek. Dne 15. listopadu 1867 vešel v platnost zákon č. 134/1867 ř. z., o právu spolkovacím, tzv. spolkový zákon, který povoloval zřizování nových spolků a zákon č. 135/1867 ř. z., o právu shromažďovacím, povolující se souhlasem úřadu veřejná shromáždění. Podle spolkového zákona zástupci spolků oznamovali příslušnému okresnímu úřadu své založení a předkládali mu stanovy spolku. Úřad pak mohl spolek zakázat jen tehdy, odporovaly-li jeho stanovy zákonu.

Při příležitosti slavnostního kladení základního kamene Národního divadla se v Karlíně roku 1868 sešla valná schůze zástupců ochotnických spolků z Čech i Moravy, jež založila Divadelní jednotu, první organizaci, která podle jednotných stanov měla vnést řád do narůstajícího ochotnického hnutí. Na druhém sjezdu ochotníků roku 1880 byla založena Matice divadelní. Ta ale nevyvíjela téměř žádnou činnost, a proto byla roku 1885 nahrazena

³⁰ CÍSAŘ, J. a kol., *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*, Praha 1998, s. 44-47, 51

³¹ ČERNÝ, František, *Dějiny českého divadla III.*, Praha 1977, s. 176

Ústřední maticí divadelních ochotníků českoslovanských (ÚMDOČ), v jejímž čele stál Antonín Karel Nový, Karel Pippich a Jan Ladecký.³² ÚMDOČ pomáhala spolkům rozvíjet jejich činnost různými přednáškami a kurzy, vydávala příručky a odborné časopisy. Rostoucí počet členů ÚMDOČ reflektoval nárůst spolků během existence organizace – zatímco roku 1895 bylo členy zhruba 100 spolků, roku 1918 to bylo už 450, roku 1923 kolem 800 a roku 1927 už se sdružovalo pod ÚMDOČ přes 2 000 spolků.³³

Stále více organizovala ochotníky demokraticky cítící inteligence, naopak ubývala účast kněžstva a po roce 1873 i učitelů, kteří kvůli úřednímu zákazu již nemohli vystupovat na jevišti. Členy spolků se stávali i nadále řemeslníci, živnostníci a městská honorace, výjimkou už ale nebyli ani členové dělnické třídy. Z příjmů budovali ochotníci nová městská divadla a stálá jeviště, část výnosů z her pak šla na dobročinné účely, v této době především na stavbu Národního divadla v Praze. Kromě toho neváhali ochotníci na podporu stavby organizovat sbírky a pořádat zábavy.

V šedesátých a sedmdesátých letech převažovala u ochotníků obrozenecká dramaturgie, také se často hrály domácí i cizí veselohry. Nejčastěji hranými autory byli v té době František Ferdinand Šamberk a Josef Štolba. Občas bylo také k vidění nastudování Gogolova Revizora či některá z Shakespearových her. Celovečerními hrami se amatérští herci snažili napodobit profesionální divadlo, ale mnohem úspěšněji si vedli v malých jevištních formách, např. aktovkách, kupletech³⁴, travestiích³⁵ jarmarečních zpěvech a recitacích.³⁶

Stále oblíbenější ke konci století byla jak na amatérské, tak i na profesionální scéně, opera a zejména pak opereta, která byla natolik populární, že se stala významným ekonomickým faktorem zachraňujícím finančně nejeden soubor.

Docházelo také k významnější diferenciaci ve složení divadelních spolků. Postupně totiž z měšťanských divadelních spolků začali ve větší míře odcházet dělníci, kteří následně utvářeli dramatické odbory při různých dělnických organizacích. Roku 1911 se dokonce

³² ČERNÝ, F., *Dějiny českého divadla III.*, Praha 1977, s. 176

³³ ČERNÝ, František, *Dějiny českého divadla IV.*, Praha 1983, s. 184

³⁴ Kuplet je jednoduchá píseň s refrémem, většinou satirického nebo žertovného obsahu.

³⁵ Travestie je humoristický žánr podobný parodii. Na rozdíl od ní však travestie karikuje formu, nikoli děj.

³⁶ CÍSAŘ, J. a kol., *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*, Praha 1998, s. 60-61

z ÚMDOČ vydělil samostatný Svaz dělnických divadelních ochotníků československých (DDOČ).³⁷

2.3 Meziválečné období a nacistická okupace

Po vypuknutí první světové války byla divadelní činnost utlumena, zejména kvůli povinnosti většiny mužských ochotníků narukovat do armády. Pokud se hrálo, oživovaly se při představeních národně uvědomovací snahy a důraz na krásu českého jazyka jako tomu bylo v první polovině minulého století.

Se vznikem samostatné Československé republiky v říjnu roku 1918 se ochotníkům otevřely zcela nové možnosti jak v umělecké činnosti, tak v oblasti organizace a funkce. Už nebylo tolik zapotřebí poukazovat na právo českého národa na samostatnost, a proto se do popředí opět dostala původní funkce divadla, a to poskytovat zábavu a umělecký zážitek divákům i účinkujícím. Rapidně se také zvýšil počet ochotnických spolků, jejichž vznik se stále ještě řídil starým rakouským spolkovým zákonem z roku 1867. Ochotnická představení už také zdaleka neprezentovaly jen čistě divadelní spolky, ale divadelní činnost čím dál častěji provozovaly i dramatické odbory Československé obce sokolské, Dělnických tělocvičných jednot, Orla, hasičských sborů a mnohých dalších.³⁸

Nejvíce ochotnických spolků se stále sdružovalo v ÚMDOČ, jejíž územní působnost byla rozdělena do 44 okrsků, ve kterých byly od dvacátých let zřizovány tzv. okrskové režisérské rady. ÚMDOČ se považovala za striktně apolitickou organizaci a odmítala, aby divadlo sloužilo vyhraněným ideologickým programům. Také si dala za úkol zvýšit vzdělání svých členů. K tomuto účelu vydala řadu edic divadelních her a od roku 1919 vydávala časopis České divadlo (později přejmenováno na Československé divadlo). Dalším vlivným nástrojem uměleckého vzestupu se staly nejrůznější soutěže a soutěžní přehlídky ať už celorepublikového, nebo regionálního významu. Nejvýznamnější se stala přehlídka ochotnických divadel v Jiráskově okrsku nazvaná Jiráskův Hronov. Jiráskův Hronov se poprvé konal roku 1931 a původně byl pojat jako hold ochotnického hnutí Aloisi Jiráskovi. První ročník se také skládal výhradně z Jiráskových her. Postupně se Jiráskův Hronov stal přehlídkou nej kvalitnějších inscenací spolků sdružených v ÚMDOČ.³⁹

³⁷ CÍSAŘ, J. a kol., *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*, Praha 1998, s. 82-83

³⁸ ČERNÝ, F., *Dějiny českého divadla IV.*, Praha 1983, s. 184

³⁹ CÍSAŘ, J. a kol., *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*, Praha 1998, s. 112-114

S německou okupací nastaly i divadelníkům těžké časy. I přes ztrátu pohraničního území po podepsání Mnichovské dohody v září roku 1938 fungovalo na okleštěném území na 7 000 ochotnických divadelních souborů. Jako první byly už v prosinci 1938 zrušeny soubory Svazu DDOČ. Dalšími na řadě se staly všechny protifašisticky orientované organizace. Roku 1941 tak musel ukončit činnost Sokol i Orel a s nimi i jejich divadelní soubory a dále pak soubory mezinárodních organizací, jako byl například Skaut. Tím skončilo více než 4 000 ochotnických kolektivů.

Ani ty, které zrušeny nebyly, to ovšem neměly jednoduché. Byla vydána řada úředních nařízení, která značně omezovala ochotnickou činnost. Ochotnická divadelní představení mohla být povolena pouze na základě doporučení Veřejné osvětové služby (VOS). Předpokladem pak byla naprostá politická bezúhonnost a umělecká vyspělost daného spolku. Způsobnost hrát divadlo byla úředně přezkušována a výsledky se hlásily na ministerstvo lidové osvěty, u kterého se zároveň muselo žádat o povolení každého vystoupení, jež nebylo na seznamu doporučených a povolených her.⁴⁰

Kromě generálních zásahů nacistických úřadů, byla ochotnická obec oslabována i individuálními persekucními zákroky proti jednotlivým spolkům, které se nějakým způsobem provinily proti politické nestrannosti. Tyto spolky byly rušeny, nebo jim byla alespoň dočasně pozastavena činnost. Dalším problémem pro už tak postižené divadelníky byl nedostatek ochotnických pracovníků. Někteří se už před válkou uchýlili do exilu, další tisíce ochotníků byly odvečeny do koncentračních táborů, kde mnozí z nich našli smrt, a v druhé polovině války byla velká část ochotnictva odvečena na nucené práce za hranice protektorátu.

Co se týče repertoáru divadelních spolků, byly jejich možnosti také značně omezeny. Hrát se směly pouze hry, jež zapadaly do představ nacistických hodnotářů. K docílení těchto představ sloužila nacistickým úřadům cenzura. V generálním měřítku byly vyřazeny celé skupiny her, například hry marxisticky nebo demokraticky smýšlejících autorů, spisovatelů židovského původu a po vypuknutí války i autorů pocházejících z „nepřátelských“ států. Řada dalších her byla upravena zásahy cenzorů. Většina takto přepsaných her ovšem už při jevištní prezentaci nebyla srozumitelná.⁴¹

Ihned po osvobození Československa přestal platit zákaz veřejné divadelní produkce a další omezení s tím spojená. Velmi záhy obnovila činnost většina profesionálních, ale i

⁴⁰ CÍSAŘ, J. a kol., *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*, Praha 1998, s. 151-153

⁴¹ Tamtéž, s. 154

nemalé množství ochotnických divadel, a pořádaly slavnostní zahajovací představení, při kterých byly sehrány kusy především českých autorů, např. Aloise Jiráska, Karla Čapka či Ladislava Stroupežnického. Divadelní život se opět rozjel naplno a velký rozmach zaznamenal hlavně v pohraničních oblastech. Velkou změnu přinesl divadelní zákon z roku 1948, jenž rušil možnost soukromého podnikání v divadelnictví a ochotnické divadlo stavil na roveň profesionálního. Ochotníci tento zákon většinou vítali, ale to ještě netušili, jaké bude mít důsledky. Brzy totiž byly všechny spolky rozpuštěny a každý soubor se musel stát členem některé ze společenských masových organizací (Revolučního odborového hnutí – ROH, Československého svazu mládeže – ČSM nebo Jednotného zemědělského družstva – JZD). Také ztratily veškerou právní subjektivitu a právo hospodařit s vlastním majetkem.⁴²

⁴² CÍSAŘ, J. a kol., *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*, Praha 1998, s. 175, 180-181

3 Ochotnické divadlo na Trutnovsku

3.1 Historie divadelnictví a vznik ochotnických spolků

Počátky divadelnictví v Trutnově se datují do 16. století, kdy je zachytil ve své kronice významný trutnovský měšťan Simon Hüttel. Nejdříve se hrálo po hospodách, v soukromých domech i na radnici. Teprve roku 1571, kdy se trutnovský zámek dostal do přímého držení města, se divadlo přesunulo do jeho prostor. Celá divadelní scéna byla v té době velmi skromná, jeviště se skládalo z několika prken položených na kozách nebo sudech, kulisy nebyly prakticky žádné a výběr kostýmů také nebyl veliký.⁴³

Trutnov bylo město převážně německé, a proto se zde české ochotnictví formovalo pomaleji než v ostatních oblastech Trutnovska. Jen několik kilometrů od Trutnova, v malém městečku Úpice, kde žilo převážně české obyvatelstvo, se ochotnický divadelní spolek utvořil už v roce 1824. Druhý nejstarší spolek vznikl v Malých Svatoňovicích roku 1852. Další spolky pak následovaly v sedmdesátých letech, roku 1871 ve Velkých Svatoňovicích, o rok později ve Rtyni v Podkrkonoší a roku 1873 v Suchovršicích. Do konce 19. století vznikly ochotnické spolky ještě v Batňovicích a v Havlovicích a roku 1908 byl založen divadelní soubor v Libňatově.⁴⁴

V Trutnově vznikl první český spolek roku 1870. Byl to čtenářský spolek Veleslavín, který kromě čtení českých i německých knih a časopisů, pořádal nejrůznější přednášky, koncerty, plesy a zábavy. Jednou z podstatných aktivit spolku bylo také divadlo, jež představovalo důležitý zdroj příjmů. Ze začátku se hrálo v různých hostincích, například ve Vébrově či Saalově, později se Veleslavín přesunul do místností v hotelu Union. I přes nevyhovující prostory a skromnou divadelní scénu odehrál spolek v prvních deseti letech svého působení 31 představení. Mezi prvními představeními byla Tylova hra „Jiříkovo vidění“ a mezi nejúspěšnější vystoupení se zařadila hra „Chudý písničkář“, jejíž výtěžek byl poslán jako příspěvek na zbudování Národního divadla v Praze. Druhým českým spolkem, který se věnoval mimo jiné i divadlu, byla Řemeslnicko-živnostenská jednota. Její dramatický odbor hrál nejprve v Deutschmeistrově a Linkově hostinci, později si zřídil jeviště ve sklepních místnostech hotelu Union.

⁴³ JUST, Antonín, *Seriál o divadle: První jeviště tvořilo pouze několik prken bez dekorace* [online], 17.9.2010, [cit. dne 25.3.2017], Dostupné z <http://archiv.trutnovinky.cz/index.php?gid=24286>

⁴⁴ KAFKA, Jan, *Ochotnické divadlo ve Rtyni v Podkrkonoší*, in: Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2003-2004, Trutnov 2006, s. 169-173

Protože prostory, ve kterých se spolky scházely a hrály divadlo, byly už v osmdesátých letech 19. století nevyhovující, rozhodl se roku 1884 výbor spolku Česká beseda (roku 1881 změnil spolek Veleslavín název a stanovy a pokračoval v činnosti pod označením Česká beseda) opatřit české menšině vlastní dům, v němž by mohly české spolky rozvíjet svou činnost. Ve stejném roce začala Česká beseda i Řemeslnicko-živnostenská jednota rozesílat žádosti o příspěvek do všech koutů země. Později se ke shánění financí na stavbu připojil i trutnovský Sokol. Roku 1899 vzniklo Družstvo českého národního domu, jakožto společenstvo s ručením omezeným s podíly po 20 zlatých. Předseda družstva Čeněk Hančil pak po většinu roku vyřizoval potřebná povolení na stavebním úřadu trutnovské starostenské kanceláře a na okresním úřadu. Obě instituce si dávaly s rozhodnutími na čas a přikládaly k nim četné připomínky. Nakonec se stavba domu rozběhla koncem roku 1899 a dokončena byla na podzim roku 1900. Celkové náklady na stavbu činily 145 000 K, z čehož 5 % částky daly samy spolky, zbytek dostaly na úvěr od několika českých měst, jako byla Jaroměř, Jičín a Pardubice.⁴⁵

Do Národního domu se nastěhovalo deset českých spolků, z nichž každý zde měl svou spolkovou místnost. Počet českých spolků ale stále narůstal, před první světovou válkou jich v Národním domě sídlilo již pětadvacet. Spojením dramatických odborů České besedy a Řemeslnicko-živnostenské jednoty pak vznikl roku 1900 první trutnovský čistě divadelní spolek s názvem Klicpera, jehož představení se odehrávala na jevišti ve velkém sále Národního domu.

Všechny doposud vzniklé divadelní soubory hrály aktivně až do vypuknutí první světové války. Poté byla jejich činnost utlumena, nebo úplně zastavena. Divadelní jeviště opět ožila po vzniku samostatné Československé republiky. V meziválečné době také bylo na Trutnovsku založeno nejvíce ochotnických divadel. Roku 1919 začal hrát divadelní spolek v Žacléři a ve dvacátých letech následovaly soubory v Maršově u Úpice, Petrovicích, Poříčí u Trutnova a Horním Maršově. Ve třicátých letech pak vznikly ještě spolky v Janských Lázních a ve Strážkovicích. Kromě ochotnických souborů pořádaly svá divadelní představení v různých obcích Trutnovska i členové dalších spolků.

Další zlom přišel s anexí sudetoněmeckých území roku 1938. Všechny ochotnické spolky na území připojeném k Německu byly okamžitě zrušeny, což se týkalo například i souboru Klicpera v Trutnově. Jediná část tehdejšího politického okresu Trutnov, kde mohly

⁴⁵ JUST, Antonín, *Národní dům v Trutnově 1900-2000*, Trutnov 2002, s. 21-22

divadelní spolky v omezeném měřítku nadále fungovat, byl soudní okres Úpice, jenž zůstal součástí Československé republiky a posléze Protektorátu Čechy a Morava.

Po osvobození republiky a znovu připojení pohraničních oblastí všechny ochotnické spolky obnovily svou činnost a mezi lety 1945–1947 se utvořily divadelní soubory téměř v každé obci na Trutnovsku.

3.2 Správa spolků

Každý spolek musel při svém vzniku vypracovat stanovy, které poslal okresnímu úřadu v Trutnově na schválení. Poté byla svolána schůze valné hromady, na které se hlasováním zvolil výbor a ten si rozdělil jednotlivé funkce. Tyto schůze se konaly jednou za rok, většinou v lednu, ovšem pokud to situace vyžadovala, konala se i během roku mimořádná schůze valné hromady. Minimálně týden před každou valnou schůzí musel být všem členům odeslán oběžník o datu a místě konání. Podle dohody členů výboru se pak více či méně pravidelně konaly schůze výboru, na kterých se jednalo o jednotlivých vystoupeních, finančních záležitostech, o pohostinských vystoupeních jiných spolků, řešila se korespondence, ale také různé návrhy a připomínky členů či jejich přijímání, popřípadě i vylučování. Výsledky valných i výborových schůzí byly zapisovány do jednacích knih, které jsou tak jedním z nejdůležitějších zdrojů pro poznání jednotlivých spolků.

Stanovy spolků na Trutnovsku si byly v zásadě velmi podobné. Obsahovaly účel, za kterým spolek vzniká, prostředky, jakými chce spolek svůj účel splňovat, práva a podmínky členství, jednotlivé odbory spolku, pokud spolek nějaké měl, a složení výboru a jeho práva a povinnosti.⁴⁶

V čele spolku i výboru stál předseda, jenž zastupoval spolek navenek, zprostředkovával styk s úřady, svolával a předsedal všem valným i výborovým schůzím. V době jeho nepřítomnosti měl vedení spolku na starost místopředseda. Spolu s jednatelem podepisoval předseda všechny smlouvy a písemnosti. Jednatel tyto dokumenty vyhotovoval a zároveň měl na starost zapisování do jednacích a pamětních knih, vedl seznamy členů a staral se o spolkový archiv. Finance měl na starost pokladník. Vyplácel výdaje, které schválil výbor a potvrdil předseda, vedl pokladní a příspěvkové knihy a na každém zasedání výboru referoval o příjmech a výdajích a o celkové finanční situaci spolku. Dalším voleným

⁴⁶ SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kart. 1, inv. č. 4, *Stanovy spolku* nebo SOkA Trutnov, fond Jednota divadelních ochotníků Alois Jirásek Úpice, nezpracováno, *Stanovy spolku*

činitelem výboru byl režisér, jenž sestavoval repertoár, studoval a vypravoval jednotlivá představení a vybíral herce pro vystoupení. Ve výboru měl své místo i správce domu nebo jeviště, který nesl zodpovědnost za majetek spolku, např. za rekvizity či kostýmy.⁴⁷ Ve větších spolcích pak měl svou funkci i knihovník, správce šatny, revizor účtů, hospodář či placený divadelní sluha.

Aby mohly divadelní soubory uspořádat představení či jinou akci, potřebovaly k tomu nezbytná povolení, která po roce 1918 uděloval především okresní úřad v Trutnově. Nejprve musely zaslat okolkovanou žádost o povolení, v níž se uvedlo datum a místo konání a jednalo-li se o divadelní hru, tak její název, případně i text.⁴⁸ V případě pořádání zábav, karnevalů, plesů a dalších podobných večírků, u kterých se očekávalo trvání do pozdních nočních hodin, bylo na spolku, aby u okresního úřadu vyřídil povolení k prodloužení policejní hodiny.⁴⁹ Další povolení bylo potřeba v případě, že při představení účinkovaly děti. Spolek musel vyhotovit žádost s podpisy rodičů účinkujících dětí a odeslat ji okresnímu školnímu výboru v Trutnově.⁵⁰

Po roce 1938 se ochotnické spolky v obcích bývalého politického okresu Trutnov, které zůstaly na českém území, musely řídit nařízeními Vládního policejního úřadu v Náchodě. Spolky musely své žádosti o uspořádání představení předložit tomuto úřadu minimálně měsíc dopředu. Texty her se totiž nejprve poslaly zemskému úřadu v Praze, který danou hru mohl zamítnout nebo upravit její obsah. Teprve poté vydal Vládní policejní úřad v Náchodě spolku výměr o povolení či zamítnutí představení. Po vyhlášení výjimečného stavu byl dokonce vydán zákaz hraní divadla všem českým spolkům a k uspořádání schůze potřebovaly povolení Oberlandráta v Hradci Králové.⁵¹

⁴⁷ SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kart. 1, inv. č. 4, *Stanovy spolku* nebo SOkA Trutnov, fond Jednota divadelních ochotníků Alois Jirásek Úpice, nepracováno, *Stanovy spolku*

⁴⁸ SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kart. 1, inv. č. 5, *Úřední žádosti a povolení představení a činnosti spolku* nebo SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků U nás Suchovršice, kart. 2, inv. č. 38, *Povolení divadelních představení*

⁴⁹ SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků U nás Suchovršice, kart. 2, inv. č. 38, *Povolení divadelních představení*

⁵⁰ SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kart. 1, inv. č. 5, *Úřední žádosti a povolení představení a činnosti spolku*

⁵¹ SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kart. 1, inv. č. 5, *Úřední žádosti a povolení představení a činnosti spolku* a SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků U nás Suchovršice, kart. 2, inv. č. 38, *Povolení divadelních představení*

4 Vybrané ochotnické spolky z Trutnovska

4.1 Spolek divadelních ochotníků „Klicpera“ Trutnov

Ochotnický spolek Klicpera byl založen 23. září 1900 na ustavující schůzi v místnosti České besedy v hotelu Union v Trutnově. Spolek vznikl spojením divadelních odborů fungujících při jednotlivých českých spolcích. Během tří schůzí byly vypracovány stanovy spolku. Dne 2. prosince 1900 se pak konala ustavující valná hromada, na které byly schváleny stanovy spolku a byli zvoleni členové výboru. Předsedou výboru se stal Josef Stránský, dále byli do výboru vybráni dva režiséři, jednatel, pokladník a správce jeviště.⁵²

Ještě téhož roku uspořádal Klicpera silvestrovský večírek, který měl u návštěvníků značný úspěch. Již v únoru roku 1901 odehrál soubor na zakládajícím večírku spolku Paní a dívek českých své první představení, jednoaktovku „Velké panstvo“. V témže roce sehráli divadelníci už pouze čtyři představení. Spolek si totiž musel nejprve zařídit nové jeviště a zázemí v Národním domě. Stavbu nového jeviště mělo na starost Družstvo národního domu. Po jeho dokončení uzavřel Klicpera s družstvem smlouvu o jeho pronájmu. Spolu s pořízením nového inventáře to znamenalo pro spolek značnou finanční zátěž, kvůli které si musel vzít úvěr 1 000 K. Od té doby Klicpera neustále bojoval s nedostatkem financí.

Brzy po svém vzniku už byl spolek nucen řešit problémy se členy spolku. Ukázalo se, že řada z nich nevykazovala potřebný herecký talent, a proto se zpřísnilo přijímání nových členů. Nejprve museli zájemci vyplňovat dotazník, později museli projít zkušební lhůtou, ve které se ukázalo, zda mají herecký potenciál či ne. Dalším problémem byla jejich neukázněnost na představeních, jež měla být vyřešena zákazem pití piva na vystoupeních účinkujícím i neúčinkujícím členům.⁵³

Klicpera se také potýkal se spory mezi členy spolku, kteří se rozdělili na dva tábory, dělnický a úřednický. Spory mezi nimi se vyostřily na schůzi valné hromady roku 1904, při které se zástupci obou táborů pohádali a vzájemně urazili nevybíravými výrazy. Nakonec musela být svolána nová schůze, na které proběhly nové volby.⁵⁴ Tyto neshody nakonec

⁵² SOKA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Klicpera, nezpracováno, *Kniha zápisů ze schůzí 1900-1910*, zápis z ustavující valné hromady z 2.12.1900

⁵³ SOKA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Klicpera, nezpracováno, *Kniha zápisů ze schůzí 1900-1910*, nestr.

⁵⁴ SOKA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Klicpera, nezpracováno, *Kniha zápisů ze schůzí 1900-1910*, zápis z řádné valné hromady z 24.1.1904

ještě téhož roku dohnaly dosavadního předsedu Josefa Stránského k rezignaci, což byla pro spolek velká ztráta, protože Josef Stránský byl nejzkušenějším ochotníkem a výborným režisérem. Spolek se ale i v dalších letech zmítal v krizi, která vyvrcholila po protičeských demonstracích roku 1908, kvůli kterým ze spolku vystoupila téměř polovina členů. Následující rok pak málem z finančních i personálních důvodů znamenal zánik spolku. Pád Klicpery ale v poslední minutě odvrátil pan Stránský, který se znovu stal předsedou. Na krátký čas se mu podařilo nejen uklidnit nepříjemnou finanční situaci, ale i spory mezi členy. Už koncem roku 1911 se ovšem vše rozjelo na novo a pan Stránský opět složil funkci předsedy. Nově zvolený výbor v čele s Františkem Petráškem přišel se změnou stanov, která zaváděla roční členské příspěvky, díky nimž mohl spolek počítat s každoročním pevným finančním základem.⁵⁵

V ochotnickém spolku Klicpera se několik let angažoval významný český ochotník Max Lederer, jenž se později stal ředitelem Jiráskova okrsku ÚMDOČ a hlavním iniciátorem Jiráskova Hronova. Jako úředník na dráze byl roku 1904 do Trutnova nedobrovolně přemístěn z Nymburka. Velmi brzy se sblížil s českou menšinou a ještě téhož roku se stal členem Klicpery. Ze začátku působil jako řadový člen a občas se objevil na jevišti v menší roli. Jeho velký zájem o české divadelnictví a nesporný talent ho roku 1907 vyzvedly až na post režiséra. Jako režisér zažil na prknech Národního domu velký úspěch. Jeho provedení „Strakonického dudáka“ od J. K. Tyla z roku 1908 bylo tak úspěšné, že velký sál Národního domu byl zcela plný a na část diváků dokonce nezbyla místa. Kromě režirování a hraní se věnoval českému divadlu i na stránkách Trutnovského věstníku, kde publikoval své příspěvky. Jeho působení v trutnovských menšinových spolcích ukončily protičeské demonstrace dne 28. října 1908. Velmi brzy po nich byl německými úřady přeložen do Čáslavi. Koncem listopadu mu pak ochotníci spolu se členy České besedy uspořádali večírek na rozloučenou.⁵⁶

Po vypuknutí první světové války byla řada členů odvedena na frontu. Zcela se kvůli tomu změnil i výbor spolku, v jehož čele stanul v listopadu 1914 Eduard Chour. Národní dům byl ještě téhož roku zabrán vojáky, ale i přesto Klicpera odehrál mezi lety 1914 – 1916 ještě pár představení a výtěžek z nich věnoval Červenému kříži a fondu pro invalidy, vdovy

⁵⁵ SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Klicpera, nezpracováno, *Kniha zápisů ze schůzí 1910-1930*, nestr.

⁵⁶ VAŠATA, Ondřej, *Max Lederer a kulturní život české menšiny v Trutnově*, in: Sborníček 3, Trutnov 2004, s. 28-34

a sirotky. Poté jeho činnost až do vzniku Československé republiky pravděpodobně ustala, nebo o ní alespoň neexistují žádné záznamy.

Své působení v nové republice zahájil Klicpera dne 15. prosince 1918 veselohrou „Cop“ od české spisovatelky a poslankyně Revolučního národního shromáždění Boženy Vikové-Kunětické. Ani vznik samostatného Československého státu ale neusnadnil trutnovským ochotníkům jejich práci. V Trutnově totiž byli Češi stále v menšině, podle sčítání z roku 1921 zde žilo pouze 19 % českého obyvatelstva, a většinu důležitých úřednických postů zastávali i nadále Němci. Spolek se tak po celá dvacátá léta, stejně jako v letech předchozích, potýkal s nedostatkem financí, především kvůli vysokým režii a malé návštěvnosti divadelních představení.⁵⁷

Tab. 1: Počty členů Spolku divadelních ochotníků Klicpera mezi lety 1923-1934

Rok	Počet členů	Muži	Ženy	Rok	Počet členů	Muži	Ženy
1923	84	52	32	1929	65	47	18
1924	78	50	28	1930	79	53	26
1925	59	39	20	1931	84	58	26
1926	58	37	21	1932	78	52	26
1927	62	39	23	1933	67	-	-
1928	72	48	24	1934	70	-	-

SOKA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Klicpera, nezpracováno, Kniha zápisů ze schůzí 1910-1930, nestr., Kniha zápisů ze schůzí 1929-1934, nestr.

I přes tyto překážky se ale spolek rozrůstal a vymýšlel nové způsoby, jak oslovit obecnost i nepříliš aktivní členy spolku. Roku 1921 vznikla při spolku dvacetičlenná filharmonie, jež měla za úkol doprovázet divadelní představení kvalitní živou hudbou. O rok později začal v rámci spolku fungovat několikaměsíční divadelní kurz pro mladé a nezkušené členy Klicpery, který se konal od té doby každoročně. Od roku 1930 spolek také pravidelně pořádal karneval, každý rok na jiné téma. V létě roku 1931 pak přišli členové Klicpery s myšlenkou uspořádat divadlo v přírodě. První rok se jednalo pouze o soukromý výlet s koncertem a malým divadelním vystoupením. V dalších letech už bylo divadlo

⁵⁷ SOKA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Klicpera, nezpracováno, *Kniha zápisů ze schůzí 1910-1930*, nestr.

v přírodě zpřístupněno všem a během letních měsíců se na Červeném kopci nad trutnovským vlakovým nádražím konala vždy dvě představení.⁵⁸

Roku 1919 se stal Klicpera členem ÚMDOČ, což mu otevřelo zcela nové možnosti. Do té doby byli trutnovští ochotníci téměř odříznuti od okolního ochotnického dění, pohostinská vystoupení byla v Trutnově k vidění jen občas a sám Klicpera vyjížděl zahrát svá představení do jiných měst a obcí zcela výjimečně. Po vstupu do ÚMDOČ byli zástupci Klicpery každoročně zváni na valnou schůzi Jiráskova okrsku, do něhož byl trutnovský spolek začleněn, a měli zde možnost seznámit se s ostatními ochotníky z východních Čech. V meziválečném období tak přijeli do Trutnova zahrát divadelníci z Jaroměře, Nového Města nad Metují, Náchoda, Dvora Králové nad Labem či Úpice a několikrát dokonce hostovali při hrách Klicpery i herci z Národního divadla. Trutnovští divadelníci zase navštívili se svými představeními například Hostinné, Studnici, Žernov, Žacléř nebo Jaroměř. Roku 1922 byl Klicpera pozván do Malých Svatoňovic na divadelní soutěž pořádanou ÚMDOČ, kde se předvedl se hrou „Ředitel panství“ a roku 1926 se prezentoval na Hospodářsko-průmyslové výstavě v Jaroměři, kde v rámci ÚMDOČ vystavoval předměty ze své historie. V únoru roku 1929 se valná hromada Jiráskova okrsku konala právě v Trutnově a Klicpera měl tak na starost organizaci celé události.⁵⁹

I přes stále aktivnější kontakty se ochotníky začleněnými v ÚMDOČ, spolupracoval Klicpera především s českými menšinovými spolky v Trutnově. Už od svého vzniku udržoval vřelé vztahy se Spolkem paní a dívek českých, kterému pomáhal každoročně s pořádáním různých zábavních večerů. Také udržoval přátelské styky například se Sokolem, Remeslnicko-živnostenskou jednotou a dělnickým spolkem Havlíček. Po vzniku republiky se stala pro spolek klíčovou spolupráce s 2. hraničářským praporem, který od roku 1920 sídlil v místních kasárnách. Část vojáků se stala členy Klicpery, ostatní pak často pomáhali s pořádáním představení, večírků a karnevalů. Na začátku třicátých let pak navázali divadelníci spolupráci s Okresním osvětovým sborem (OOS) a Odborným sdružením hudebníků československých (OSHC). Dalším spolkům alespoň vyjadřovali

⁵⁸ SOKA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Klicpera, nezpracováno, *Kniha zápisů ze schůzí 1929-1934*, nestr.

⁵⁹ SOKA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Klicpera, nezpracováno, *Kniha zápisů ze schůzí 1910-1930*, nestr.

podporu, například sehráním divadelní hry v jejich prospěch nebo zapůjčením jeviště bez poplatku.⁶⁰

Slibný vývoj trutnovského divadelního spolku ukončila roku 1938 anexe k Německu. Národní dům, ve kterém se po celou jeho existence sdružovala česká menšina a kde Klicpera odehrál většinu svých představení, padl do rukou Němců, kteří ho vydrancovali a změnili k nepoznání. K divadlu se členové Klicpery vrátili až v roce 1945. Své první představení, Jiráskova „Otce“, odehráli již na podzim téhož roku v sále Na Nivách. Roku 1946 odehrál spolek 26 představení a byla také obnovena divadelní scéna v přírodě, v níž po roce 1945 účinkovali studenti trutnovského gymnázia. Ochotnický spolek Klicpera se rozpadl v šedesátých letech a obnoven byl až roku 1977 pod názvem Amatérské divadelní studio Klicpera.

Repertoár Klicpery byl po celou dobu jeho existence značně ovlivněn národnostním složením města, ve kterém žila převážná většina Němců. České divadlo v Trutnově kladlo důraz hlavně na národně vzdělávací funkci, jako tomu bylo v jiných oblastech v době národního obrození. Většinou se tedy hrály hry českých autorů, zejména Františka Ferdinanda Šamberky (např. „Výlet pana Broučka na výstavu“, „Palackého třída 27“ nebo „Podskalák“), Ladislava Stroupežnického (např. „Naši furianti“ či „Na Valdštejnské šachtě“), Josefa Kajetána Tyla (např. „Strakonický dudák“ a „Paličova dcera“) a Aloise Jiráska (např. „Lucerna“ nebo „Otec“). Hrály se jak dramata, tak veselohry, se vznikem filharmonie začal Klicpera do svého repertoáru častěji zařazovat i zpěvohry a operety.

4.2 Ochotnický spolek „Svoboda“ Žacléř

Žacléř byl, stejně jako Trutnov, převážně německým městem, a proto zde až do vzniku Československa hráli divadlo pouze Němci. Od roku 1882 v Žacléři působil německý tělocvičný spolek Berggeist, jenž mimo jiné sdružoval i divadelní ochotníky. Divadelníci z Berggeistu hráli v Püschelově hostinci U Medvěda až do roku 1938, kdy museli ukončit svou činnost.⁶¹

Český divadelní spolek v Žacléři byl založen až po vzniku samostatné Československé republiky, a na rozdíl od českých oblastí politického okresu Trutnov, tvořili

⁶⁰ SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Klicpera, nezpracováno, *Kniha zápisů ze schůzí 1929-1934*, nestr.

⁶¹ LUKOVÁ, Zuzana, *Divadlo na Žacléřsku*, in: Krkonoše – Jizerské hory, Vrchlabí 2016, č. 9, s. 49

ochotnický spolek převážně dělníci z místních továren, případně horníci z nedalekých černouhelných dolů.

Ochotníci si dali příznačný název „Svoboda“ a své první představení, hru „Karel Havlíček Borovský“, měli naplánovanou na 15. března 1919. Protože v této době ještě neměli vlastní divadelní zázemí, dohodli se s německou dělnickou stranou, která jim ke zkouškám propůjčila jeviště v nedalekých Lamperticích. V den premiéry jim ale Němci zakázali hrát, protože se jednalo o vlasteneckou hru, a také pro jistotu rozebrali jeviště, které následně schovali na půdu. Starosta Lampertic obhajoval zákaz tím, že nemají potřebná povolení k uskutečnění divadla. Situaci nakonec zachránil velitel československé posádky v Žacléři, který žacléřským divadelníkům dovolil sehrát jejich nacvičenou hru „Karel Havlíček Borovský“.⁶²

Ochotníci byli již od svého vzniku velmi aktivní. V prvním roce působení sehráli celkem osm představení a uspořádali silvestrovský večírek. Za rok 1920 předvedli celkem devět divadelních vystoupení, z toho jedno sehráli pohostinsky v Olešnici u Červeného Kostelce. Kromě silvestrovského večírku začali od tohoto roku žacléřští divadelníci pořádat ještě ochotnický ples a josefskou zábavu. V dalším roce pak sehráli o jedno představení více a tento rok se také v Žacléři poprvé konalo pohostinské vystoupení jiných divadelních kroužků, konkrétně dramatických odborů Spolku mládců Úpavan a Tělocvičné jednoty Úpice. Vůbec nejvyšší aktivitu vykázal spolek v roce 1922, kdy sehrál celkem třináct představení, pořádal maškarní ples, josefský a silvestrovský večírek a zorganizoval koncertní vystoupení hudebního kvarteta pana Kolety ze Rтынě v Podkrkonoší s taneční zábavou.⁶³

Po špatné zkušenosti v Lamperticích se ochotníci přesunuli do hostince pana Hejny v Černé Vodě⁶⁴, kde hráli až do roku 1924. Odsud pak přesídlili do důlní restaurace pana Rückra. Tyto prostory byly pro spolek dlouhodobě nevyhovující, ale protože se nedalo hrát ani v jiných hospodách, museli to ochotníci vydržet do doby, než se dokončí stavba Národního domu, kterou iniciovaly české menšinové spolky z okolí Žaclěře, mimo jiné i

⁶² LUKOVÁ, Z., *Divadlo na Žacléřsku*, in: Krkonoše – Jizerské hory, Vrchlabí 2016, č. 9, s. 49

⁶³ SOKA Trutnov, fond Ochotnický spolek Svoboda Žacléř, nezpracováno, *Pamětní kniha „Svoboda“ Žacléř*, nestr.

⁶⁴ Osada Černá Voda byla založena v polovině 16. století při německé kolonizaci Čech a dostala název podle Černého potoka, jenž zde pramení. Právě v Černé Vodě Jan Amos Komenský opustil Čechy a vydal se do Polska. V současné době je Černá Voda součástí katastrálního území města Žaclěře.

ochotnický spolek Svoboda, jenž aktivně sháněl na stavbu příspěvky po celé republice. První hrou sehranou na prknech Národního domu bylo roku 1928 „Drama čtyř chudých stěn“ od českého dramatika F. A. Šuberta.⁶⁵

Roku 1922 se spolek stal členem ÚMDOČ a každoročně vysílal své volené zástupce na valná shromáždění Jiráskova okrsku. Menšinový výbor Jiráskova okrsku pak například pomohl žacléřským ochotníkům vybrat dostatečný finanční obnos na stavbu jeviště v Národním domě.

Až do konce dvacátých let se spolku dařilo a každý rok odehrál minimálně osm představení a uspořádal několik večírků. Také úzce spolupracoval s místní českou školou, se kterou občasně pořádal divadelní představení, případně jim propůjčoval jeviště k vlastním vystoupením. Hospodářská krize se ale nevyhnula ani Žacléři. Ochotníci museli řešit narůstající dluhy a neustálé opravy kolem jeviště v Národním domě. Návštěvnost divadla také nebyla nikterak závratná a představení občas skončila finančním deficitem, který musel spolek doplácet, jako například roku 1934 při pohostinském vystoupení v nedalekém Královci.

Znovu se začalo spolku dařit po roce 1936, kdy se konečně zbavil všech dluhů. O pouhé dva roky později byl ovšem po připojení Žaclěře k Německu spolek rozpuštěn. Během války se hrálo divadlo v koncentračním táboře v místní prádelně. Divadelní spolek Svoboda byl obnoven roku 1946. Roku 1951 se spolek přeměnil na Divadelní odbor závodního klubu ROH n. p. VUD Svoboda. Ten však záhy zanikl a na jeho místě vznikl Divadelní soubor závodního klubu dolu Jan Šverma, jenž patřil k nejvyspělejším v oblasti. Vedle českého divadla působilo v Žacléři i po roce 1945 divadlo německé. V této době už mezi českými a německými ochotníky nepanovala nevraživost, naopak se ve své činnosti vzájemně podporovali. Německé divadlo se definitivně rozpadlo v šedesátých letech, kdy ze Žaclěře odešla velká část z už tak menšinového německého obyvatelstva.

V repertoáru Svobody se nacházely téměř výhradně hry českých autorů. Vzhledem k dělnickému složení spolku se jednalo často o hry se sociální tematikou (např. „Matčino dílo“ od Josefa Štolby, „Průboj“ od Edvarda Hegnera nebo „Protekce“ od Daniela Halla-Klatovského). K vidění byly také hry z vesnického prostředí (např. „Vojnarka“ od Aloise Jiráska, „Chudý písničkář“ od Rudolfa Kneisla nebo „Za cizí hříchy“ od Otokara Pospíšila). Pro obveselení publika zase ochotníci nacvičili řadu veseloher (např. „Cizáci“ od Petra

⁶⁵ SOKA Trutnov, fond Ochotnický spolek Svoboda Žaclěř, nezpracováno, *Pamětní kniha „Svoboda“ Žaclěř*, nestr.

Fingala, „Bobeček z ministerstva“ od Jiřího Baldy či „Pojď na mé srdce“ od Ferdinanda Olivy) a frašek (např. „Prodaný ženich“ od Václava Šulce, „Teta mistra Šticha“ od Adolfa Bognera nebo „Ptačí mozky“ od Josefa Skružného). Většinu divadelních her žacléřského souboru režíroval Josef Motyčka.⁶⁶

4.3 Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice

Ochotnické divadlo ve Velkých Svatoňovicích bylo založeno roku 1871 jako třetí nejstarší v celém politickém okrese Trutnov. S nápadem zřídit zde divadlo přišel místní řídící učitel Josef Sobotka, který ale kvůli pronásledování rakouskou vládou nikdy nemohl v divadle veřejně vystoupit, a proto zastával funkci nápovědy a jednatele spolku. Dalšími muži, kteří se podíleli na vzniku divadelního spolku, jenž od svého začátku fungoval pod názvem „Spolek divadelních ochotníků Velké Svatoňovice“, byli učitel Jan Ullman a velitel hasičů Jan Ludvík. Jednoduché jeviště si ochotníci vybudovali v hospůdce Františka Stoliny. Největší pýchou prozatím skromné divadelní scény byla opona s panoramatem Velkých Svatoňovic od dolejšího mlýna po Jansův statek. Ochotníci hráli už od začátku velmi aktivně, v prvním roce svého působení sehráli čtrnáct představení, ve druhém patnáct. První divadelní hrou byl obraz se života s názvem „Kytka – Studenti na svátcích“.⁶⁷

V dalších letech divadelní činnost trochu polevila, hrála se většinou čtyři až sedm představení ročně, ale k vidění byla i pohostinská vystoupení ochotníků ze Rtyně v Podkrkonoší, Malých Svatoňovic a Suchovršic. Brzy po vzniku ÚMDOČ se ochotníci z Velkých Svatoňovic stali jejími členy a zůstali jimi po celou dobu své působnosti.

Součástí ochotnického spolku byl i čtenářsko-zábavní odbor, který v přestávkách mezi představeními pořádal zábavní večírky s hudbou a zpěvem, přednášky apod. Měl také na starost knihovnu spolku. Nejprve byla knihovna společná s divadelníky, ale později se knihovna čtenářsko-zábavního odboru osamostatnila a dohled nad ní převzal knihovník, zvolený tímto odborem, a revizoři knih. Knihy byly půjčovány na maximální dobu 14 dní, při překročení této doby se za každý týden platila pokuta 4 haléře. Členové spolku měli půjčení knihy zdarma, ostatní museli zaplatit poplatek za knihu do 200 stránek 4 haléře.

⁶⁶ SOkA Trutnov, fond Ochotnický spolek Svoboda Žaclěř, nezpracováno, *Pamětní kniha „Svoboda“ Žaclěř*, nestr.

⁶⁷ SOkA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, fa. 1, inv. č. 8, *Kronikou! Dějiny ochotnického divadla ve Velkých Svatoňovicích od Josefa Kábrta*

Pokud čtenář knihu poškodil, bylo mu odepřeno další zapůjčení knih, nebo mu byla udělena pokuta. A v případě, že knihu ztratil, musel opatřit novou, nebo ji zaplatit.⁶⁸

Tab. 2: Počty představení sehraných Spolkem divadelních ochotníků Velké Svatoňovice mezi lety 1871-1900

Rok	Počet představení	Rok	Počet představení	Rok	Počet představení
1871	14	1881	6	1893	5
1872	12	1882	3	1894	4
1873	5	1883	5	1897	2
1874	7	1884	4	1998	4
1875	4	1885	2	1899	4
1876	7	1886	1	1900	2
1879	7	1887	1	1901	5
1880	10	1892	4		

SOKA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, kn. 5, inv. č. 5, Pokladní deník, s. 2-26

Pravidelné záznamy o činnosti spolku máme až od roku 1897. V té době byl předsedou spolku Jaromír Sobotka, po něm se v letech 1900 a 1901 vystřídali na předsednickém postu Emanuel Šrejtr a Vincenc Bohadlo. Mezi lety 1902 – 1905 vedl spolek místní řídící učitel Vincenc Vrabec, který zároveň vykonával funkci nápovědy při vystoupeních. Ani řídícímu učiteli se ovšem ve funkci nápovědy vždy nevydařilo vše podle plánu a dochovaly se o tom úsměvné historky. Například při půlnočním vystoupení na silvestra roku 1908 učitel Vrabec ve své nápovědní budce usnul zrovna, když ho bylo potřeba. Herec, který potřeboval poradit, mu musel šlápnout na prsty, aby se pan Vrabec vzbudil. V dalším roce při hře „Karel Havlíček Borovský“ měl zase Vincenc Vrabec na starost drobné pyrotechnické efekty. Při přilévání střelného prachu do ohně se ovšem

⁶⁸ Zásady pro zapůjčení knih platné roku 1900. SOKA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, kn. 1, inv. č. 1, *Zápisy ze schůzí výborů a valných hromad 1897-1927*, zápis z mimořádné valné schůze čtenářsko-zábavního odboru z 1.4.1900

zakoukal do scény a vyrušil ho až jeho hořící vous. Vše se naštěstí podařilo včas uhasit, a i přes drobné popáleniny napovídal pan Vrabec až do konce.⁶⁹

Roku 1910 se z malého a již nevyhovujícího prostoru u pana Stoliny přestěhovali ochotníci do hostince pana Josefa Jindry, kde setrvali po zbytek svého divadelního působení. Zde si vybudovali nové jeviště. To první bylo ale vcelku skromné, a aby divadelníci ušetřili, použili na jeho stavbu většinu součástí jeviště starého. O rok později oslavil spolek čtyřicet let své divadelnické činnosti venkovní zábavou v sadu pana Šolce. Od té doby začal spolek každoročně pořádat venkovní zábavy a výlety do přírody, kvůli kterým dokonce založil cestovní a výletní fond, ze kterého se platily náklady na cestování.

Kvůli první světové válce musela řada členů odejít na frontu a spolek tak musel omezit a brzy úplně zastavit svou činnost. První valná hromada po válce se konala 13. listopadu 1918. Tehdejší jednatel František Šolc uvedl, že žádný člen divadla ve válce nepadl, ale řada z nich stále v té době dlela v zajetí.⁷⁰

V nové republice se ochotníci věnovali divadlu se stejným nasazením jako před válkou. Roku 1921 se změnil název spolku na „Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice“. V témže roce se divadlo zúčastnilo hereckých závodů v Malých Svatoňovicích pořádaných ÚMDOČ se hrou „Gorali“ od Františka Sokola-Tůmy, se kterou se umístilo na druhém místě. V roce 1926 se v zahradě Otakara Šrejbera konala k šedesátiletému výročí úmrtí Josefa Kajetána Tyla slavnost, při které byla sehraána Tylova nejznámější hra „Fidlovačka“. Od té doby se každoročně konalo divadlo v přírodě, většinou u některého ze členů na zahradě.

Jeviště v Jindrově hostinci brzy přestalo ochotníkům postačovat, a proto se s hostinským Jindrou dohodli na stavbě divadelního sálu, který byl propojen s hospodou. Do tohoto sálu pak bylo pořízeno zcela nové jeviště i s veškerým vybavením. Staré jeviště se sice podařilo prodat ochotnickému divadlu ve Varnsdorfu za 3 800 korun, ale i tak si na stavbu musel spolek vypůjčit u občanské záložny 15 000 korun. Takto velký dluh byl alespoň částečně zmírněn usnesením obecního zastupitelstva, které se uvolilo, že bude po dobu tří let vracet spolku polovinu částky z poplatku ze zábav, spolek nebude muset platit poplatek

⁶⁹ SOkA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, fa. 1, inv. č. 8, *Kronikou! Dějiny ochotnického divadla ve Velkých Svatoňovicích od Josefa Kábrta*

⁷⁰ SOkA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, kn. 1, inv. č. 1, *Zápisy ze schůzí výborů a valných hromad 1897-1927*, zápis ze zasedání valné hromady z 13.11.1918

z hudby a za vylepování plakátů.⁷¹ První hru na novém jevišti sehráli divadelníci 21. října 1928. Jednalo se o obraz z utrpení venkovského lidu za války „Soumrakem poroby ke světlu svobody“ od Jana Millera.

Ochotnické divadlo ve Velkých Svatoňovicích se dostalo po dostavbě sálu do tíživé finanční situace. Kromě dluhu u občanské záložny musel spolek bojovat také s konkurencí v podobě odbočky Svazu československé mládeže socialistické, která začala provozovat vlastní divadelní představení v Nývtově hostinci a odčerpávala tím ochotníkům diváky, a tedy i finanční výtěžky z vystoupení. Divadlo se několikrát pokusilo s odbočkou SČMS spojit a vytvořit jeden spolek, ale bez úspěchu. Roku 1930 byl divadelní odbor socialistické mládeže dokonce přijat do ÚMDOČ, proti čemuž ochotníci podali stížnost, ale také bezúspěšně. K tomu všemu se ve třicátých letech přidala hospodářská krize, kvůli které se snížila návštěvnost představení a řada vystoupení skončila pro spolek finančním deficitem.

K novému vzestupu ochotnického divadla ve Velkých Svatoňovicích došlo paradoxně po vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Opět totiž vzrostl zájem o kulturní podniky, kde mohli Češi alespoň na chvíli uniknout tíživé realitě. Navíc značná část spolků provozujících divadlo, ať už jako hlavní či vedlejší aktivitu, byla zrušena, takže ochotníky již netrápila konkurence, jako byla například odbočka SČMS. Velkou zásluhu na úspěších divadla měl i režisér Karel Jonáš, jenž režíroval většinu her v tomto období a u spolku se angažoval i v dalších záležitostech.

Ročně odehráli zhruba deset představení a každý rok také pořádali pohostinská vystoupení, hlavně ve Rtyni v Podkrkonoší, Úpici a České Skalici. Roku 1942 se také zúčastnili hereckých závodů v Malých Svatoňovicích, kde se s náboženským dramatem „Pěst“ od Jaroslava Hilberta umístili na druhém místě hned za divadelníky z Malých Svatoňovic. Ochotníci z Velkých Svatoňovic byli ale přesvědčeni, že studánečtí půlpáni, jak obyvatelům Malých Svatoňovic hanlivě přezdívali, nevyhráli čestně.⁷²

O vánočních svátcích roku 1942 předvedli divadelníci s velkým úspěchem veršovanou veselohru „Dáma skřítek“ na zbrusu novém otáčivém jevišti, které se záhy stalo senzací okolí. Jevišť se skládalo z dřevěného kotouče o průměru šest metrů a železných válečků, díky kterým se mohlo pohybovat. Divadelní hra „Dáma skřítek“ byla ještě

⁷¹ SOKA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, kn. 2, inv. č. 2, *Zápisy ze schůzí výborů a valných hromad 1927-1940*, zápis ze zasedání výborové schůze z 12.9.1928

⁷² SOKA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, kn. 4, inv. č. 4, *Pamětní kniha režiséra 1942-1948*, nestr.

několikrát opakována a sehraána i při pohostinských vystoupeních, např. v České Skalici či Červeném Kostelci.⁷³

Po obnovení republiky spolková aktivita začala opět stagnovat, především kvůli odchodu Karla Jonáše z Velkých Svatoňovic. Až když se Jonáš začátkem padesátých let zase vrátil, obnovilo divadlo svůj dřívější úspěch. Roku 1952 bylo Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice zrušeno a nahrazeno ZK ROH Dolu Pětiletka a sloučeno s hornickou dechovou hudbou. Od roku 1953 se pak divadelní představení konala v budově ZK ROH.

Ve Velkých Svatoňovicích se hrály hry rozličných autorů i žánrů. Nejčastěji byly samozřejmě k vidění čeští autoři jako Václav Kliment Klicpera („Rohovín čtverrohý“, „Každý něco pro vlast“ nebo „Hadrián z Římsů“) a Josef Kajetán Tyl („Strakonický dudák“ či „Fidlovačka“), ale i ti méně známí jako například Karel Fořt („Slečinka z bílého záměčku“), František Ruth („Písmákova dcera“) nebo Božena Rajska-Smolíková („Zámecké strašidlo“). Občas nacvičili divadelníci i nějakou zahraniční hru, například „Farářova kuchařka“ od O. F. Berga, „Dáma skřítek“ od Calderóna de la Barca či dokonce japonskou hru „Asagao“ přeloženou Pavlem Kadlecem, která se hrála po Praze poprvé právě ve Velkých Svatoňovicích.

4.1 Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek „Tyl“ Havlovice

Divadlo v Havlovicích vzniklo již roku 1884 z iniciativy tehdejšího řídícího učitele Tomáše Veselého, který za přispění dalších havlovických občanů zřídil školní jeviště pro dětská představení. Prvním představením místních žáků byla pohádka s názvem „Krasata“, jež napsal okresní školní inspektor z Náchoda J. K. Hraše. Výtěžek ze hry šel na podporu místní knihovny.

Ochotnický spolek vznikl ale až o šestnáct let později. První řádná valná hromada se konala 8. září 1900 a předsedou spolku byl zvolen Čeněk Kábrt, jenž ve své funkci setrval celých šest let. Již v listopadu se ochotníci předvedli s první nacvičenou hrou, fraškou od Theodora Flamma „Krejčí, švec a rukavičkář“. Téhož roku sehráli ještě dvě další hry a jednu z nich zopakovali a výtěžek z ní věnovali dětem na školní pomůcky. V dalším roce zvýšili

⁷³ SOKA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, kn. 4, inv. č. 4, *Pamětní kniha režiséra 1942-1948*, nestr.

svou aktivitu, odehráli sedm představení a v létě uspořádali na zahradě starosty Josefa Hejny taneční zábavu spojenou se sólovými výstupy a hudbou.⁷⁴

Několik let hrál spolek v hostinci pana Kábrta. Jeviště, na kterém ochotníci hráli ale bylo ve velmi špatném stavu, a proto se roku 1908 rozhodli postavit nové. Ještě před samotnou stavbou jeviště začaly vleklé spory s okresním úřadem v Trutnově, který po inspekci seznal divadelní sál v hostinci za nevyhovující k pořádání veřejných představení a zakázal zde divadelníkům hrát, dokud nebudou provedeny patřičné úpravy sálu. S prosbou se tedy obrátili na majitelku hostince paní Hermínu Schwarzovou, aby povolila úpravy sálu, jenže ta se spolkem odmítla jakkoli komunikovat. Nakonec ochotníci přijali nabídku svého někdejšího předsedy Josefa Entliche a jeviště vybudovali v jeho hostinci. Celá záležitost se stavbou jeviště trvala tři roky, kdy se činnost divadla omezila především na správné záležitosti, hrálo se pouze párkrát pohostinsky v okolních vesnicích a jednou byla uspořádána zábava v přírodě. Na novém jevišti v hostinci pana Entliche se poprvé konalo představení na jaře roku 1911, kdy byla uvedena hra „Vlastenecké povinnosti“ od Františka Ladislava Menharda. V tomto hostinci, jenž po převzetí novým majitelem panem Nývltlem dostal název „Amerika“, vystupovali ochotníci až do ukončení své činnosti.⁷⁵

Kromě divadelní aktivity si spolek ve svých stanovách kladl za úkol i vzdělávání občanů. Za tímto účelem byla roku 1903 založena spolková knihovna. Zpočátku se knihovna rozrůstala hlavně díky darovaným výtiskům, popřípadě se knihy kupovaly z příspěvků. Později spolek vyčlenil část ze zisku z každého představení právě na správu knihovny a nákup knih. Roku 1912 už byla knihovna natolik obsáhlá, že ji ochotníci mohli zpřístupnit veřejnosti, která si mohla knihy za poplatek vypůjčit. Spolková knihovna byla jednou z největších v okolí, proto také obecní zastupitelstvo několikrát projevilo snahu spojit ji s knihovnou obecní, jež byla značně zanedbaná. Spolek to ovšem pokaždé odmítl, protože se jednalo o velkou část jeho majetku a významný zdroj příjmů.

První světová válka znamenala pro ochotnický spolek útlum a záhy i úplné zastavení činnosti. Ještě v roce 1915 odehrál dvě představení, ale protože řada členů byla nucena narukovat, musel spolek veřejná představení ukončit. Ke hraní se vrátil až po vzniku

⁷⁴ SOKA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kn. 1, inv. č. 1, *Knihy zápisů z výborových schůzí a valných hromad 1900-1929*, nestr.

⁷⁵ SOKA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kn. 1, inv. č. 1, *Knihy zápisů z výborových schůzí a valných hromad 1900-1929*, nestr.

samostatné Československé republiky. První schůze spolku se konala 14. prosince 1918, při níž vzdali členové výboru čest třem členům, kteří ve válce zahynuli.⁷⁶

Tab. 3: Příjmy a výdaje Vzdělávacího, zábavního a ochotnického spolku Tyl mezi lety 1919-1926

Rok	Příjmy	Výdaje	Zisk
1919	2 091 K 02 h	1 172 K 99 h	918 K 03 h
1920	2 851 K	2 671 K 04 h	179 K 96 h
1921	6 863 K 70 h	6 807 K 14 h	56 K 03 h
1922	7 212 K 59 h	5 746 K 22 h	1 466 K 37 h
1923	2 319 K 87 h	1 138 K 86 h	1 181 K 01 h
1924	7 811 K 31 h	5 327 K 10 h	2 484 K 21 h
1925	5 905 K 81 h	5 315 K 70 h	590 K 11 h
1926	9 061 K 97 h	8 672 K 01 h	1 399 K 85 h

SOKA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kn. 1, inv. č. 1, Kniha zápisů z výborových schůzí a valných hromad 1900-1929, nestr.

Při prvním vystoupení ochotníků v nové republice na jaře roku 1919 byla uvedena vlastenecká hra „Pro lásku a slávu“. Z výtěžku pak bylo darováno 10 korun Červenému kříži. Spolku se na počátku dvacátých let dařilo. Ročně odehrál kolem deseti představení, vyjížděl na pohostinská vystoupení do Batňovic, Petrovic, Slatiňan či Maršova u Úpice a pořádal každoročně plesy a silvestrovské večírky. Rostl také zájem o zapůjčení spolkového jeviště v hostinci Amerika, především ze strany místních spolků a školní mládeže. Roku 1924 byl zájem tak veliký, že ochotníci si na svém jevišti zahráli pouze pětkrát. Proto se rozhodli nadále již půjčovat jeviště pouze pro účely školních vystoupení.

Koncem dvacátých let byl spolek zmítán vnitřními spory, které v několika případech dokonce skončily u soudu. V roce 1929 tehdejší režisér Oldřich Středa zrušil bez vědomí výboru pořádání divadelního představení v přírodě. Výbor mu posléze poslal vyúčtování za způsobenou škodu, kterou ovšem Středa odmítl zaplatit v plné výši. Celá věc byla postoupena úpickému notáři. Nakonec se zjistilo, že strůjcem celého sporu byl jiný člen, učitel Jaroslav Pik, jenž donutil Středu zrušit představení, protože nechtěl hrát v úloze s roztrhanými kalhotami. Oba tedy dostali od výboru pokutu a Oldřich Středa byl vyloučen ze spolku. Další spor se vedl o rok později mezi předsedou spolku Štěpánem Petrášem a členy manželi Vikovými. Předseda Petráš se cítil být uražen na cti dopisem paní Vikové a

⁷⁶ SOKA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kn. 1, inv. č. 1, *Kniha zápisů z výborových schůzí a valných hromad 1900-1929*, zápis ze členské schůze z 14.12.1918

záležitost opět skončila u soudu. Štěpán Petráš se nakonec kvůli nepochopení u ostatních členů vzdal předsednictví.⁷⁷

Hospodářská krize dopadla i na havlovický ochotnický spolek. Po celou první polovinu třicátých let byla návštěvnost divadelních vystoupení slabá a tím pádem i finanční zisky. Nejhorším pak byl rok 1933, kdy se několikrát hrálo s velkou ztrátou. Dalším neblahým faktorem byla konkurence v podobě nového divadelního sálu, který si nechal roku 1932 vystavět ve svém hostinci pan Souček. Tento prostor posléze pronajímal ostatním spolkům ze vsi, jež zde realizovaly svá divadelní představení.

Postupně se ale spolek opět začal vzmáhat. Roku 1934 oslavil padesáté výročí divadla v Havlovicích. K tomuto jubileu uspořádal slavnostní valnou schůzi, na niž byl pozván i ředitel Jiráskova okrsku ÚMDOČ Max Lederer. Ve svém projevu ke členstvu vyzdvihl specifický význam ochotnického divadla pro český národ a jeho roli v cestě za svobodou.⁷⁸ O další dva roky později už byli ochotníci opět bez dluhů a stupňovali svou ochotnickou aktivitu.

Největší úspěchy ale zaznamenali za doby protektorátu. Každý rok uspořádali divadelníci kolem dvaceti představení, hrálo se i v přírodě a uskutečnilo se několik kabaretních večírků. Spolek si tak mohl dovolit investovat více peněz do vybavení a oprav jeviště. Opomenuta nezůstala ani spolková knihovna, do které se nakoupila řada nových knih. Vůbec nejúspěšnější byl rok 1943, kdy ochotnický spolek čítal 111 činných členů a odehrál celkem třicet představení, z čehož bylo pět pohostinsky v okolních vesnicích. Na základě úspěchů divadla v přírodě z minulých let byl od obce na dvacet let pronajat pozemek pro vybudování stálé letní scény. Dostal název „Tylův palouček“ a práce na něm započaly roku 1944.⁷⁹

Po roce 1945 spolek ještě několik let fungoval, ale roku 1951 ukončil svou činnost. Na jeho místě vznikl Divadelní soubor Československého svazu mládeže, jenž přesunul svá představení do hostince U Součků a fungoval do roku 1974.

⁷⁷ SOKA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kn. 2, inv. č. 2, *Kniha zápisů z výborových schůzí a valných hromad 1929-1944*, nestr.

⁷⁸ SOKA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kn. 2, inv. č. 2, *Kniha zápisů z výborových schůzí a valných hromad 1929-1944*, zápis ze slavnostní valné hromady z 1.4.1934

⁷⁹ SOKA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kn. 2, inv. č. 2, *Kniha zápisů z výborových schůzí a valných hromad 1929-1944*, jednateľská zpráva za rok 1943

Stejně jako u ostatních ochotnických spolků byly základem repertoáru hry českých spisovatelů a dramatiků. Velmi úspěšným a několikrát opakovaným dramatem byla například „Maryša“ od bratří Mrštíků či Jiráskova „Lucerna“. Na havlovickém jevišti se předvedla ale i řada zahraničních her, z nichž se nejlépe vydařila divadelní adaptace knihy Julesa Verna „Tajemný hrad v Karpatech“ a „Majitel hutí“ od francouzského spisovatele George Ohneta. Námětem pro divadelní představení ale byla ochotníkům i historie jejich okolí. Roku 1932 sehráli hru od náchodského knihovníka Václava Fryčka s názvem „Regner“, jež pojednávala o životě havlovického rodáka, vlasteneckého kněze Josefa Regnera. Při představeních konaných v přírodě se většinou hrály operety, zpěvohry, veselohry a frašky.

Závěr

Ochotnické divadlo, jehož počátky se v českých zemích datují až do středověku, bylo vždy zdrojem zábavy i poučení pro širokou vrstvu obyvatelstva. Úplně nového významu ale nabylo až v 19. století při sílícím národním obrození. Ochotníci už nehráli jen pro pobavení publika. Stali se posly obrozeneckých myšlenek, které šířili prostřednictvím svého divadelního umu mezi české obyvatele. Pomáhali také rozvíjet český jazyk a kulturu, jež byla po dlouhou dobu zatlačována do ústraní. Postupně se divadelníci začali sdružovat do ochotnických spolků, jejichž vznik ve větším měřítku umožnil spolkový a shromažďovací zákon z roku 1867. Spolky vznikly ve většině českých měst, nejvíce jich pak bylo ve východních Čechách. Postupně se ochotnické nadšení začalo šířit i na vesnicích, kde divadelnické spolky vykonávaly neméně důležitou činnost.

Specifický vývoj ochotnických spolků pak probíhal v pohraničních oblastech, mezi něž patřila i valná část Trutnovska. Protože zde byli Češi v menšině, jejich kulturní život se rozvíjel jen velmi pomalu a závisel na spolupráci celé české komunity a jejích spolků. Díky tomu se pak mohly utvořit první české čistě ochotnické spolky v této oblasti. Na rozdíl od českých měst a vesnic ale musely překonávat řadu překážek, ať už se jednalo o odpor německých obyvatel k existenci českého divadla nebo o nižší návštěvnost představení. Na druhou stranu ale byly české ochotnické spolky v německém prostředí o to důležitější, protože utužovaly českou menšinu a podporovaly národní uvědomělost i v době, kdy už to v jiných oblastech nebylo potřeba.

Na relativně malém území, jakým byl bývalý politický okres Trutnov, můžeme tedy sledovat vývoj ochotnického divadla zároveň v českém i v menšinovém prostředí. Soudní okres Úpice byl český, a proto se zde první ochotnický spolek utvořil už na počátku dvacátých let 19. století. Další pak následovaly v padesátých a sedmdesátých letech. Do roku 1935 už existovaly ochotnické spolky ve všech obcích tohoto soudního okresu. Všechny soubory byly velmi aktivní a po většinu své existence neměly nouzi o návštěvníky. Jejich činnost neustala ani v době okupace, naopak některé z nich ještě stupňovaly svou činnost a zažívaly dobu své největší slávy.

Na druhé straně stály soudní okresy Trutnov, Maršov a Žacléř, kde žilo převážně německé obyvatelstvo. První český ochotnický spolek vznikl v Trutnově roku 1900, další pak až po vzniku Československé republiky. Spolky vznikaly pouze ve městech, protože jedině v nich byl prostor pro vytvoření dostatečně velké české komunity, která by se mohla sdružovat ve spolkách. Všechny menšinové spolky se po dobu své existence potýkaly s menší

účasti při vystoupeních, nedostatkem financí a leckdy i s nepochopením německých úředníků. Po podepsání Mnichovské dohody, kdy byly tyto tři soudní okresy spolu s dalšími pohraničními oblastmi začleněny do Německé říše, musely všechny ochotnické spolky na tomto území ukončit svou činnost.

Repertoáry všech čtyř spolků se od sebe nijak zásadně nelišily. Spolky na Trutnovsku si totiž mezi sebou texty her často půjčovaly, aby ušetřily náklady na zakoupení nových výtisků. Samozřejmě se režiséři snažili vybírat hry, které vyhovovaly jevištním podmínkám daného souboru a herecké vyspělosti jeho členů. Občas se ale pustili i do herecky a technicky náročnějších kusů, které po úspěchu či neúspěchu hry ukázaly kvalitu ochotnického spolku. Takovým zdařilým příkladem je Calderónova hra „Dáma skřítek“, kvůli které ochotníci z Velkých Svatoňovic neváhali přestavět celé jeviště.

Nejčastěji hrála ochotnická divadla na Trutnovsku hry českých autorů. Pro diváky i herce byla česká díla dobře srozumitelná, texty byly snadno přístupné i pro vesnická divadla a řada českých her nabízela možnost k šíření vlasteneckých myšlenek. Jednalo se většinou o novější hry sepsané v průběhu 19. a na počátku 20. století. Většina těchto her byla nejprve k vidění v profesionálních divadlech, hlavně v Praze, a později pronikla i k ochotníkům. Mezi nejčastěji hranými autory v ochotnických spolcích na Trutnovsku byl Alois Jirásek, jehož „Lucerna“ nechyběla v repertoáru žádného ze spolků, Josef Kajetán Tyl, jehož jubilea byla pravidelně všemi spolky oslavována, a v neposlední řadě i Ladislav Stroupežnický nebo František Ferdinand Šamberk. Kromě her celonárodně známých spisovatelů si ochotníci vybírali i méně známé kusy, kterými chtěli divákům rozšířit kulturní povědomí nebo měla hra úspěch v jiném divadle a divadelníci předpokládali, že by se mohla líbit i v jejich působišti.

Do hraní zahraničních her se místní ochotníci nepouštěli moc často. Zejména v Trutnově a v Žacléři nebyl o cizí autory velký zájem, jak ze strany publika, tak i herců a režisérů. Ve Velkých Svatoňovicích i v Havlovicích byly ochotnické soubory vyzrálejší, a proto se v jejich repertoáru zahraniční kusy objevovaly o něco častěji. K vidění byly hry původně německé, rakouské, francouzské, španělské, a dokonce i japonské. V Havlovicích zaznamenal největší úspěch „Tajemný hrad v Karpatech“ od francouzského spisovatele Julese Verna, ve Velkých Svatoňovicích to byla již zmíněná „Dáma skřítek“ od španělského dramatika Calderóna de la Barcy.

Co se týče žánrů jednotlivých her, neopomínali ochotníci téměř žádnou kategorii. Vždy se snažili během roku vystoupit jak se zábavnými kusy, u kterých se mohli diváci

pobavit a odreagovat, tak i s dramaty, jejichž úkolem bylo zase zprostředkovat obecnstvu kvalitní kulturní zážitek, případně poučit o české historii nebo o životě samotném.

Ze zábavných her se hrály nejčastěji veselohry. Jejich kvalita byla různá, ale málokdy se stalo, že by se veselohra obecnstvu nelíbila. Dále byly k vidění frašky, pohádky hrané ale především pro dětské diváky, a velmi oblíbené a hojně navštěvované operety či hry se zpěvy. Druhým pólem byla dramata, k nimž přistupovalo publikum kritičtěji. Jejich sehrání totiž vyžadovalo důkladnější nacvičení a kvalitní herecké výkony. Občas ovšem obecnstvo nepochopilo hru samotnou, a proto ji, i přes dobré herecké ztvárnění, tolik neocenilo. V repertoáru spolků se nejčastěji objevovaly obrazy z venkovského života, sociální dramata, historické hry a v menší míře pak i náboženské nebo antické tragédie.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny:

SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Klicpera, nezpracováno, *Kniha zápisů ze schůzí 1900-1910*, nestr.

SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Klicpera, nezpracováno, *Kniha zápisů ze schůzí 1910-1930*, nestr.

SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Klicpera, nezpracováno, *Kniha zápisů ze schůzí 1929-1934*, nestr.

SOkA Trutnov, fond Ochotnický spolek Svoboda Žacléř, nezpracováno, *Pamětní kniha „Svoboda“ Žacléř*, nestr.

SOkA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, kn. 1, inv. č. 1, *Zápisy ze schůzí výborů a valných hromad 1897-1927*, nestr.

SOkA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, kn. 2, inv. č. 2, *Zápisy ze schůzí výborů a valných hromad 1927-1940*, nestr.

SOkA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, kn. 4, inv. č. 4, *Pamětní kniha režiséra 1942-1948*, nestr.

SOkA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, kn. 5, inv. č. 5, *Pokladní deník*, nestr.

SOkA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, fa. 1, inv. č. 8, *Kronikou! Dějiny ochotnického divadla ve Velkých Svatoňovicích od Josefa Kábrta*

SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kn. 1, inv. č. 1, *Kniha zápisů z výborových schůzí a valných hromad 1900-1929*, nestr.

SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kn. 2, inv. č. 2, *Kniha zápisů z výborových schůzí a valných hromad 1929-1944*, nestr.

SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kart. 1, inv. č. 4, *Stanovy spolku*

SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kart. 1, inv. č. 5, *Úřední žádosti a povolení představení a činnosti spolku*

SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků U nás Suchovršice, kart. 2, inv. č. 38, *Povolení divadelních představení*

SOkA Trutnov, fond Jednota divadelních ochotníků Alois Jirásek Úpice, nezpracováno, *Stanovy spolku*

Literatura:

- BARTOŠ, Jaroslav, SCHERL, Adolf, ČERNÝ, František, *Dějiny českého divadla I.*, Praha: Academia, 1968, 1. vyd., 425 s.
- BENEŠ, Jan, HRABOVÁ, Libuše, *Nejstarší listiny k dějinám Trutnovska*, in: Krkonoše – Podkrkonoší: vlastivědný sborník prací pod patronací filosofické fakulty UP v Olomouci, Havlíčkův Brod: Východočeské nakladatelství, 1964, s. 113-119
- BOCK, Jiří, *Historický a hospodářsko-správní vývoj Trutnova do roku 1620*, in: Sborník archivních prací 2, Praha: Odbor archivní správy MV, 2005, roč. LV, s. 315-371
- BRABEC, Jan, ČEPORANOVÁ, Drahomíra, ČERNÝ, František, KLOSOVÁ, Ljuba, *Dějiny českého divadla III.*, Praha: Academia, 1977, 1. vyd., 657 s.
- BRABEC, Jan, ČEPORANOVÁ, Drahomíra, ČERNÝ, František, SCHERL, Adolf, *Dějiny českého divadla IV.*, Praha: Academia, 1983, 706 s.
- BURDYCHOVÁ, Hana, *Historie a současnost podnikání na Trutnovsku*, Žehušice: Městské knihy, 2003, 1. vyd., 175 s.
- CÍSAŘ, Jan, *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*, Praha: IPOS – Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998, 1. vyd., 444 s.
- DYTRYCH, Tomáš, *České reálné gymnázium v Trutnově v letech 1920-1938*, in: Sborníček 5: příspěvky Muzea Podkrkonoší v Trutnově, Trutnov: Muzeum Podkrkonoší, 2006, s. 94-103
- HORÁK, Václav, *Znak Horního Starého Města*, in: Sborníček 3: příspěvky Muzea Podkrkonoší v Trutnově, Trutnov: Muzeum Podkrkonoší, 2004, s. 63-65
- JUST, Antonín, *Národní dům v Trutnově 1900 – 2000*, Trutnov: Město Trutnov, 2002, 1. vyd., 76 s
- JUST, Antonín, HYBNER, Karel, *Trutnov známý neznámý*, Rychnov nad Kněžnou: Archa 90: Willcap, 1991, 1. vyd., 347 s.
- JUST, Antonín, PROCHÁZKA, Jaroslav, ŠABACKÝ, Josef, *700 let Trutnova: 1260–1960: jubilejní průvodce dějinami a přírodou města pod Krkonošemi*, Trutnov: Okresní vlastivědné muzeum, 1959, 1. vyd., 180 s.
- JUST, Antonín, VIK, Josef, *Z historie Trutnova trochu jinak: slovem i obrazem: 1260-2010*, Olomouc: Poznání, 2009, 212 s.
- KAFKA, Jan, *Ochotnické divadlo ve Rtyni v Podkrkonoší*, in: Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2003-2004, Trutnov: Státní okresní archiv v Trutnově, 2006, 248 s.

LUKOVÁ, Zuzana, *Divadlo na Žacléřsku*, in: Krkonoše – Jizerské hory, Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2016, č. 9, s. 48-50

ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava, VALENTA, Jiří, *Místopis českého amatérského divadla, Díl 1, A-M*, Praha: IPOS – Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 2001, 1. vyd., 518 s.

ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava, VALENTA, Jiří, *Místopis českého amatérského divadla, Díl 2, N-Ž*, Praha: IPOS – Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 2002, 1. vyd., 780 s.

ŠVADLENA, Luděk, *Struktura, vývoj a fungování Okresního úřadu v Trutnově v letech 1990 – 2002*, diplomová práce na Filosofické fakultě University Hradec Králové, rok obhájení 2015, 112 s.

VAŠATA, Ondřej, *Obsazení Trutnova čs. vojskem v prosinci 1918*, in: Krkonoše – Jizerské hory: měsíčník o přírodě a lidech, Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2013, č. 12, s. 40-41

VAŠATA, Ondřej, *Max Lederer a kulturní život české menšiny v Trutnově*, in: Sborníček 3: příspěvky Muzea Podkrkonoší v Trutnově, Trutnov: Muzeum Podkrkonoší, 2004, s. 28-43

WOLF, Vladimír, KALISTOVÁ, Jitka, *Počátky města Trutnova*, in: Krkonoše – Podkrkonoší: vlastivědný sborník prací pod patronací filosofické fakulty UP v Olomouci, Havlíčkův Brod: Východočeské nakladatelství, 1964, s. 24-42

Internetové zdroje:

Český statistický úřad, *Charakteristika okresu Trutnov* [online], 29.2.2016, [cit. dne 7.11.2016]. Dostupné z https://www.czso.cz/csu/xh/charakteristika_okresu_trutnov

JUST, Antonín, *Seriál o divadle: První jeviště tvořilo pouze několik prken bez dekorace* [online], 17.9.2010, [cit. dne 25.3.2017], Dostupné z <http://archiv.trutnovinky.cz/index.php?gid=24286>

Seznam zkratek

apod.	a podobně
cit.	citováno
č.	číslo
ČSM	Československý svaz mládeže
DDOČ	Svaz dělnických divadelních ochotníků československých
fa.	fascikl
h	halář
inv.	inventární
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
K	koruna
kart.	karton
kn.	kniha
např.	například
nestr.	Nestránkováno
n. p.	národní podnik
OOS	Okresní osvětový sbor
OSHČ	Odborné sdružení hudebníků československých
ROH	Revoluční odborové hnutí
ř. z.	říšský zákoník
s.	strana
Sb.	sbírky
SČMS	Svaz československé mládeže socialistické
SOkA	Státní okresní archiv
sv.	svatý
tab.	tabulka
tzv.	takzvaný
ÚMDOČ	Ústřední matice divadelních ochotníků československých
VOS	Veřejná osvětová služba
VUD	Východočeské uhelné doly
vyd.	vydání
ZK	závodní klub

Seznam příloh

Příloha č. 1: Mapa bývalého okresu Trutnov

Zdroj: FOJT, Václav, ONV Trutnov a politický vývoj na okrese 1948 – 1960, diplomová práce na Pedagogické fakultě Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové, rok obhájení 2000, s. 109

Příloha č. 2: Pozdrav z otevření Národního domu v Trutnově

Zdroj: JUST, Antonín, Národní dům v Trutnově 1900 – 2000, Trutnov, 2002, s. 24

Příloha č. 3: Fotografie Spolku divadelních ochotníků Klicpera

Zdroj: JUST, Antonín, Národní dům v Trutnově 1900 – 2000, Trutnov, 2002, s. 26

Příloha č. 4: Plakát Spolku divadelních ochotníků Svoboda Žaclěř z roku 1929 ke hře „Šťastní otcové“

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Svoboda Žaclěř, nezpracováno

Příloha č. 5: Plakát Spolku divadelních ochotníků Svoboda Žaclěř z roku 1929 ke hře „Irenčino vítězství (Venoušku, ožeň se!)“

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Svoboda Žaclěř, nezpracováno

Příloha č. 6: Fotografie členů Spolku divadelních ochotníků Svoboda Žaclěř

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Svoboda Žaclěř, nezpracováno

Příloha č. 7: Fotografie členů Spolku divadelních ochotníků Svoboda Žaclěř

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Svoboda Žaclěř, nezpracováno

Příloha č. 8: Seznam her sehraných Spolkem divadelních ochotníků Svoboda Žaclěř mezi lety 1919 – 1925

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků Svoboda Žaclěř, nezpracováno, Pamětní kniha „Svoboda“ Žaclěř, nestr.

Příloha č. 9: Plakát Ochotnického divadla Velké Svatoňovice z roku 1930 ke hře „Lucerna“

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, fa. I, inv. č. 8, Kronikou! Dějiny ochotnického divadla ve Velkých Svatoňovicích od Josefa Kábrta

Příloha č. 10: Fotografie Ochotnického divadla Velké Svatoňovice ze hry „Loretánské zvonky“ ze dne 25. prosince 1938

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, kn. 2, inv. č. 2, Zápisy ze schůzí výborů a valných hromad 1927-1940, nestr.

Příloha č. 11: Novinový výstřižek z Českého slova ze dne 12. ledna 1943, recenze ke hře „Dáma skřítek“ sehraená Ochotnickým divadlem Velké Svatoňovice

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, kn. 4, inv. č. 4, Pamětní kniha režiséra 1942-1948, nestr.

Příloha č. 12: Seznam divadelních her Ochotnického divadla Velké Svatoňovice z let 1942 – 1944

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, kn. 4, inv. č. 4, Pamětní kniha režiséra 1942-1948, nestr.

Příloha č. 13: Seznam členů Ochotnického divadla Velké Svatoňovice v roce 1930

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Ochotnické divadlo Velké Svatoňovice, kn. 3, inv. č. 3, Kniha členů 1930

Příloha č. 14: Fotografie členů Vzdělávacího, zábavního a ochotnického spolku Tyl Havlovice

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, Fotografie, neinventarizováno

Příloha č. 15: Fotografie ochotnického spolku Tyl Havlovice ze hry „Pantáta Hájek“

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, Fotografie, neinventarizováno

Příloha č. 16: Fotografie ochotnického spolku Tyl Havlovice ze hry „Ženichové“

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, Fotografie, neinventarizováno

Příloha č. 17: Členský lístek Vzdělávacího, zábavního a ochotnického spolku Tyl Havlovice

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kart. 1, inv. č. 6, Členské legitimace a seznamy členů

Příloha č. 18: Plakát ochotnického spolku Tyl Havlovice z roku 1902 ke hře „Směry života“

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kart. 3, inv. č. 28, Plakáty vlastní

Příloha č. 19: Plakát ochotnického spolku Tyl Havlovice k pohostinskému vystoupení v Zálesí u Úpice s divadelní hrou „Hana“

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kart. 3, inv. č. 28, Plakáty vlastní

Příloha č. 20: Dvojjazyčný plakát ochotnického divadla Tyl Havlovice z roku 1941 ke hře „Štěstí vstříc“

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kart. 3, inv. č. 28, Plakáty vlastní

Příloha č. 21: Dvojjazyčný plakát ochotnického divadla Tyl Havlovice z roku 1943 ke hře „Kašpárek a Bystrozraký, Široký s ním, Dlouhý taky“

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kart. 3, inv. č. 28, Plakáty vlastní

Příloha č. 22: Žádost ochotnického spolku Tyl Havlovice k Okresnímu úřadu v Trutnově o povolení divadelní hry „Lidé na kře“

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kart. 1, inv. č. 5, Úřední žádosti a povolení představení a činnosti spolku

Příloha č. 23: Povolení Vládního policejního úřadu v Náchodě ochotnickému spolku Tyl Havlovice k sehrání divadelní hry „Okolo rybníka“

Zdroj: SOkA Trutnov, fond Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek Tyl Havlovice, kart. 1, inv. č. 5, Úřední žádosti a povolení představení a činnosti spolku

Příloha č. 24: Nařízení Vládního policejního úřadu v Náchodě ve věci povolování schůzí a shromáždění v době výjimečného stavu

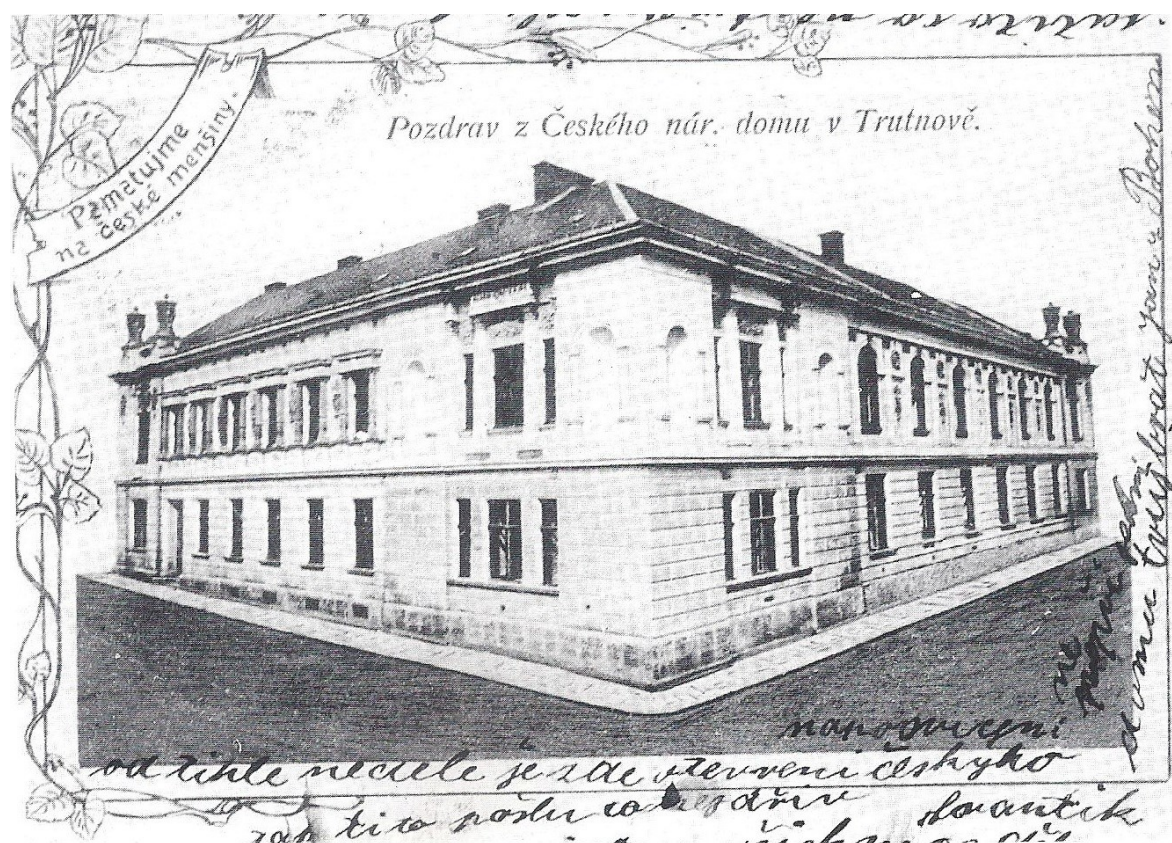
Zdroj: SOkA Trutnov, fond Spolek divadelních ochotníků U nás Suchovršice, kart. 2, inv. č. 38, Povolení divadelních představení

Přílohy

Příloha č. 1: Mapa bývalého okresu Trutnov

Příloha č. 2: Pohlednice s vyobrazením Národního domu v Trutnově

Příloha č. 3: Fotografie Spolku divadelních ochotníků Klicpera

Příloha č. 4: Plakát Spolku divadelních ochotníků Svoboda Žaclěř z roku 1929 ke hře „Šťastní otcové“

10 leté trvání
 spolku div. ochotníků „Svoboda“ v Žaclěři
oslaví týž spolek
v neděli dne 1. prosince 1929
 v „Národním domě“ divadelní hrou

Šťastní otcové

Veselohra o 3. jednáních. Režie: Josef Zámečník.

OSOBY:

Mánek, obchodník
Mánková, jeho žena
Vladimír Labuška, profesor
Vlasta, jeho žena
JUČ. Petřík } Mánkovi
Želiva } synovci
Slávka Jaroňová
Jolý Kasková

Začátek o 8. hod. večer. Vstupné obvyklé.
listky v předprodeji u p. J. Baudyš.

Odpoledne téhož dne o půl 3. hod. v sále „Národního domu“ bude
přednáška řečníka z Jiráskova okrsku div. ochotníků.

Za uplynulé desetiletí byly sehrány tyto hry:

Karel Havlíček Borovský Drama čtyř chudých stěn Karel Havlíček Borovský Románek na horách Kříž u potoka Třetí zvonění Vlastenecké povinnosti Zahrada sudiček Slepý Návrat čes. legionáře Láska kvete v každém věku Cikánčina pomsta Protektce Kostnické plameny Viktorka	Teta mistra Šticha Hříšnice To byla noc Paličova dcera Cizáci Žebračka a její syn Lešetínský kovář Slunce Ptačí moc Závět Žena legionářova Den soudu Ferdinand spí Na rodné hroudě Srážka vlaku	Chudý písničkář Průboj Zelení hájové Podvodnice Vrah Bestia triumfants Václav Hrobčický z Hrobčic Manžel v base Za cizí hřidy Bobeček z ministerstva Oblaka Socialisace Okr. soudce. - Dáma ve smutku Zvony Matčino dílo Julinčiny vdavky	Vojnarka Bílá myška Pojď na mé srdce Palackého tř. 27 Její pastorkyňa Stávka V podkrovní a v saloně Na polském zámku Prodáný ženich Dědkové Lucerna Němá z Poříče Jméno Jeho Veličenstva Do Ameriky Samot chorobné květy Svornost	Macíčková dovolená Prodaná láska Převrácené návštěví Peníze Vlast Ih melde Manžel na výpomos Na děkanství Z českých mlýnů Na vždy svoji Arcivévoda Blázinec v 1. poschodí Tak závět poroučí Na statku a v chaloupce Firma Piskot, Caplinaspol. Svornost	Dvě Laurinky Vykoupení Život se vrací Drama čtyř chudých stěn Tomáš Svoboda Pro cizí klobouk Černé oči Moje milá paní tdyne Maryša Irenčino vítězství Háček z minulosti Lucifer Pro víru Bytová nouze Na horské faře
--	---	---	--	--	--

Knihhtiskárna Maximilian Schneider, Žaclěř.

Příloha č. 5: Plakát Spolku divadelních ochotníků Svoboda Žacléř z roku 1929 ke hře „Irenčino vítězství (Venoušku, ožeň se!)“

Spolek divad. ochotníků „Svoboda“
v Žacléři

sehraje
v neděli dne 31. března 1929 v Národním domě
divadelní představení

Irenčino vítězství
(Venoušku ožeň se!)

Veselohra o 3. jednáních.
Napsal Jiří Balda. Režie Jos. Homolka.

O/OBY:

Bořivoj Stavánek, majitel továrny na patentní vy-
sávače bacilů
Hildegarda, jeho choť
Váša, jejich syn
Basilius Houžvička, majitel továrny na umělá hnojiva
Irena, jeho dcera
Ernst Hamerschlag, vulgo Isidor Kapusta, záhadná
existence
Amálie, sestra Houžvičkova
Šklubal, sluha Vášův
Julča, služebná.

Děje se za našich dnů blíže hlavního města.

Začátek o půl 8. hodině večerní.
Ceny míst jako obyčejně.

Kouření úředně zakázáno!

Lístky v předprodeji u p. Raimunda Gotvalda 224-3.

Po divadle volná zábava!

Tiskem fy. M. Schneider v Žacléři.

Příloha č. 6: Fotografie členů Spolku divadelních ochotníků Svoboda Žacléř

Příloha č. 7: Fotografie členů Spolku divadelních ochotníků Svoboda Žacléř

Příloha č. 8: Seznam her sehraných Spolkem divadelních ochotníků Svoboda Žaclěř mezi lety 1919 – 1925

Název hry	Autor	Datum	Poznámka
Karel Havlíček Borovský	František Ferdinand Šamberk	15. března 1919	národní hra o 4 jednáních
Drama čtyř chudých stěn	Adolf Šubrt	8. června 1919	sociální drama o 4 jednáních
Kříž u potoka	Karolína Světlá	10. srpna 1919	obraz ze života o 5 jednáních
Třetí zvonění	Václav Štech	25. srpna 1919	komedie
Vlastenecké povinnosti	František Ladislav Menhard	28. října 1919	hra o 5 jednáních
Zahrada sudiček	Vojtěška Baldessari Plumovská	23. listopadu 1919	pohádka o 5 jednáních
Slepý	Karel Leger	6. prosince 1919	drama o 1 jednání, spojeno s mikulášskou zábavou
Návrat českého legionáře	Karel Fořt	26. prosince 1919	hra o 3 jednáních
Láska kvete v každém věku		1. února 1920	
Návrat českého legionáře	Karel Fořt	29. února 1919	pohostinská hra v Olešnici u Červeného Kostelce
Cikánčina pomsta	Adolf Bogner	5. března 1920	drama o 5 jednáních
Protekce	Daniel Halla-Klatovský	1. května 1920	sociální drama ze současného života o 5 jednáních
Kostnické plameny	Josef František Karas	6. července 1920	historická hra o životě a utrpení Mistra Jana Husa o 3 jednáních
Ivánkovo štěstí	Ferdinand Strejček	18. září 1920	báchorka o 4 jednáních
Viktorka	Božena Němcová	28. října 1920	obraz ze života o 3 jednáních, dle „Babičky“ B. Němcové
Teta mistra Šticha	Adolf Bogner	21. listopadu 1920	fraška o 4 jednáních
Hříšnice	Josef Skružný	25. prosince 1920	drama o 3 jednáních
To byla noc	Josef Skružný	31. prosince 1920	veselohra o 3 jednáních
Paličova dcera	Josef Kajetán Tyl	13. února 1921	činohra o 5 jednáních a 2 proměnách
Cizáci	Petr Figal	27. února 1921	veselohra o 3 jednáních

Název hry	Autor	Datum	Poznámka
Žebračka a její syn	August Kotzebue	3. dubna 1921	obraz ze života o 5 jednáních
Lešetínský kovář	Eduard Šimek	1. května 1921	činohra o 3 jednáních, podle básně Svatopluka Čecha
Slunce	Josef Lukavský	6. července 1921	drama o 4 jednáních
Ptačí mozky aneb 20 tisíc za Karličku	Josef Skružný	11. září 1921	fraška o 3 jednáních
Závěť	Josef Štolba	7. srpna 1921	drama o 4 jednáních
Žena legionářova	Abigail Horáková	28. října 1921	obraz ze života o 3 jednáních
Den soudu	P. R. Rossenger	26. prosince 1921	obraz ze života horalů o 4 jednáních
Ferdinand spí	Josef Skružný	31. prosince 1921	veselohra o 3 jednáních
Na rodné hroudě	Josef František Karas	12. března 1922	drama o 4 jednáních
Srážka vlaku	Karel Horký	18. března 1922	žert o 2 jednáních, spojeno s josefským večírkem
Vodoléčitel	A. B. Šťastný	18. března 1922	žert o 1 jednání, spojeno s josefským večírkem
Ferdinand spí	Josef Skružný	25. března 1922	pohostinské vystoupení v Olešnici u Červeného Kostelce
Chudý písničkář	Hanuš Cimr	16. dubna 1922	obraz z vesnického života se zpěvy o 5 jednáních
Průboj	Edvard Hegner	1. května 1922	sociální hra se zpěvy o 3 jednáních
Zelený hájové	Josef František Karas	7. května 1922	veselohra o 3 jednáních
Podvodnice	Josef Skružný	4. června 1922	drama o 3 jednáních
Vrah (Bestia triumfans)	Eduard Rada	6. července 1922	hra o 4 jednáních
Václav Hrobčický z Hrobčic	Ladislav Stroupežnický	28. října 1922	drama o 3 jednáních
Manžel v base	J. Kühnel	19. listopadu 1922	fraška o 4 jednáních
Za cizí hříchy	Otokar Pospíšil	25. prosince 1922	obraz z vesnického života o 4 jednáních
Boběček z ministerstva	Jiří Balda	31. prosince 1922	veselohra o 3 jednáních
Oblaka	Jaroslav Kvapil	25. února 1923	hra o 3 jednáních

Název hry	Autor	Datum	Poznámka
Oblaka	Jaroslav Kvapil	8. dubna 1923	pohostinské vystoupení v Olešnici u Červeného Kostelce
Socializace	Antonín Kalivoda	1. května 1923	
Pan okresní soudce	J. Rudolf	27. května 1923	veselohra o 1 jednání
Dáma ve smutku	Ferdinand Oliva	27. května 1923	veselohra o 1 jednání
Moje-Tvoje		27. května 1923	veselá scéna o 1 jednání
Zvony	Rudolf Robla	28. října 1923	obraz z českého boje o 3 jednáních
Matčino dílo	Josef Štolba	18. listopadu 1923	drama o 4 jednáních
Julinčiny vdavky	Ferdinand Oliva	2. prosince 1923	veselohra o 3 jednáních
Vojnarka	Alois Jirásek	25. prosince 1923	drama o 4 jednáních
Bílá myška	František Hlavatý	31. prosince 1923	fraška o jedné noci ve 4 jednáních
Pojď na mé srdce	Ferdinand Oliva	16. března 1924	veselá hra o 3 jednáních
Palackého třída 27	František Ferdinand Šamberk	6. dubna 1924	žertovná hra o 4 jednáních
Její pastorkyňa	Gabriela Preissová	20. dubna 1924	drama z moravského venkovského života o 3 jednáních
Stávka	Jaroslav Borotinský	1. května 1924	drama o 3 jednáních
V podkroví a v saloně	Karel Barta	6. července 1924	obraz ze života o 4 jednáních a 2 proměnách
Na polském zámku	Pavel Rudolf	28. října 1924	hra o 3 jednáních
Prodaný ženich	Václav Šulc	16. listopadu 1924	fraška o 4 jednáních
Manželská věrnost	R. Vešnera	7. prosince 1924	jednoaktovka, spojeno s mikulášskou zábavou
Káča a čert		7. prosince 1924	mikulášská scéna, spojeno s mikulášskou zábavou
Dědkové	František Jenne	31. prosince 1924	veselohra z venkovského života o 4 jednáních
Lucerna	Alois Jirásek	8. března 1925	hra o 4 jednáních

Název hry	Autor	Datum	Poznámka
Němá z Paříže	Karel Fořt	12. dubna 1925	fraška o 3 jednáních
Falešná kočička	Josef Skružný	16. května 1925	veselohra o 3 jednáních
Jménem jeho veličenstva (Poprava Josefa Kudrny)	A. H. Dvořák	28. října 1925	činohra o 4 jednáních a 1 obrazu
Feuilleton	A. Kalivoda	29. listopadu 1925	veselohra o 1 jednání, spojeno s mikulášskou zábavou
Zet' pana Smetrlína		29. listopadu 1925	jednoaktovka, spojeno s mikulášskou zábavou
Do Ameriky	F. P. Vožický	13. prosince 1925	veselohra o 3 jednáních
Samot chorobné květy	Karel Rožek	25. prosince 1925	drama o 3 jednáních
Macíčková dovolená	Josef Skružný	31. prosince 1925	veselohra o 3 jednáních

Ochotnické divadlo ve Vel. Svatoňovicích

sehraje za lask. spoluúčinkování členů Spolku divadel. ochot. „Alois Jirásek“ v Úpici

na Hod Boží vánoční dne 25. prosince 1930
přesně o půl 8. hodině večerní

a ve svátek Štěpána dne 26. prosince 1930
o 2. hodině odpolední

*k uctění památky Mistra Aloise Jiráska a na oslavu
jubilea 60-letého trvání spolku*

divadelní hru od Al. Jiráska:

LUCERNA

Hra o 4 jednáních a 2 proměnách — Režie: Ladislav Šrámek. — Scéna: Karel Kult.
Světelné efekty: Josef Prokop. — Kroje dodá firma Jos. Vychroň, Růžodol u Liberce.

Kněžna	Božena Jindrová	Klásková	Dolfi Šrámková
Dvořan	Jan Adámek	Braha, sekerník	Josef Teuber
Vrchní	Jindř. Smutný j. h.	Michal, vodníci	Jarka Baudyš
Mlynář	Josef Tejchman st.	Ivan, 	* * *
Jeho bába	Marie Kultová	Pan Franc	Otto Šrejtr
Hanička	Kamila Kultová	Mušketýr	Adolf Tejchman
Zajíček, učít. mládenec	Aug. Teuber	Žán, komorník	Karel Kult
Zima,	Albert Tejchman	Komorná	Máňa Kultová
Sejtko, šumaři	Václav Kult	Kroužilka	Josef Prokop
Klásek, 	František Kult	Votruba	Josef Beneš st.

Zámečtí úředníci, farář, rychtáři, družice, Hejkal, lesní panny.
Děj za onoho času ve mlýně, na zámku, v lese a v lesním zámečku.

Ceny míst přes velikou režii nezvýšeny. Předprodej vstupenek jako obvykle.

Na odpolední představení na Štěpána přístup školním dětkám dovolen.

Na toto představení jednotné vstupné: dospělí Kč 3.50, děti Kč 1.50.

Před zahájením hry dne 25. prosince odevzdány budou diplomy čestného uznání:
ind. uč. v. v. pí. Antonii Ullmanové a mlynáři na odpočinku p. Josefu Krtičkovi
za ochotnickou činnost v začátcích divadla,
p. Josefu Prokopovi za 30-letou činnost ve službách divadla.

Příloha č. 10: Fotografie Ochotnického divadla Velké Svatoňovice ze hry „Loretánské zvonky“ ze dne 25. prosince 1938

Příloha č. 11: Novinový výstřižek z Českého slova ze dne 12. ledna 1943, recenze ke hře „Dáma skřítek“ sehraená Ochotnickým divadlem Velké Svatoňovice

Příloha č. 12: Seznam divadelních her Ochoťnického divadla Velké Svatoňovice z let 1942 – 1944

Název hry	Autor	Datum	Poznámka
Bohatý chudák	Jiří Verner	3. ledna 1942	komedie, pohostinské vystoupení v Malých Svatoňovicích
Pěst	Jaroslav Hilbert	7. března 1942	náboženská tragédie o 3 jednáních
Melodie srdcí	Josef Chlumecký	5. dubna 1942	opereta, hrál desetičlenný jazzový orchestr, opakováno 12.4.1942
Vodní družstvo	Josef Štolba	3. května 1942	veselohra
Pěst	Jaroslav Hilbert	5. září 1942	hráno na divadelní soutěži v Malých Svatoňovicích, 2. místo
Pěst	Jaroslav Hilbert	26. září 1942	pohostinské vystoupení ve Rtyni v Podkrkonoší
Pěst	Jaroslav Hilbert	29. září 1942	pohostinské vystoupení v Úpici
Zámecké strašidlo	Božena Rajská-Smolíková	4. října 1942	veselohra
Modrý pondělek		8. listopadu 1942	jednoaktovka, sehraána při zábavném večeru s hudbou
Zorka	Otto Minařík	6. prosince 1942	komedie o 3 jednáních
Dáma skřítek	Calderón de la Barca	25. a 26. prosince 1942	veršovaná veselohra o 3 jednáních, první hra na otáčivém jevišti
Zorka	Otto Minařík	31. prosince 1942	opakováno na silvestrovském večírku
Dáma skřítek	Calderón de la Barca	17. ledna 1943	opakováno na všeobecnou žádost
Dáma skřítek	Calderón de la Barca	23. ledna 1943	pohostinské vystoupení v České Skalici
Dáma skřítek	Calderón de la Barca	30. ledna 1943	pohostinské vystoupení v Červeném Kostelci
Dáma skřítek	Calderón de la Barca	7. února 1943	opakováno ve prospěch okresní péče o mládež v Úpici
Zvíkovský rarášek	Ladislav Stroupežnický	28. února 1943	jednoaktová veselohra, v rámci večera aktových her
Román, jež jsme zapomněli	Miroslav Rutte	28. února 1943	jednoaktové drama, v rámci večera aktových her
Asagao	přeložil Pavel Kadlec	28. února 1943	jednoaktovka, hrána poprvé po Praze zde, v rámci večera aktových her
Očistec	Zdeněk Rón	28. března 1943	hra o 3 jednáních, ze selského prostředí

Název hry	Autor	Datum	Poznámka
Jakož i my odpouštíme	Jan Drda	25. a 26. dubna 1943	hornické drama o 3 jednáních
Jakož i my odpouštíme	Jan Drda	1. května 1943	pohostinské vystoupení ve Rtyni v Podkrkonoší
Dvě Maričky	Václav Říha	9. května 1943	dětské představení
Dora vede	Pavla Keunová	30. května 1943	veselohra
Magdalenka	Jan Drda	13. června 1943	jednoaktová komedie, v rámci lidového koncertu
Spáč (Jeppe z Vršku)	Ludvig Holberg	25. a 26. září 1943	komedie o 5 jednáních
Spáč (Jeppe z Vršku)	Ludvig Holberg	6. října 1943	pohostinské vystoupení ve Rtyni v Podkrkonoší
Maryša	Alois a Vilém Mrštíkové	30. a 31. října 1943	vesnické drama, v roli Lízala Karel Kolár, herec Národního divadla
Věčný poutník		25. a 26. prosince 1943	hra ve verších ze života herce Františka Xavera Krumlovského
Kašpárek a Náci	František Balej	30. ledna 1944	pohádka pro děti
Strakonický dudák	Josef Kajetán Tyl	9. a 10. dubna 1944	dramatická báchorka se zpěvy o 3 jednáních, ve 2 dnech sehráno celkem 3x
Broučci	Jan Karafiát	23. a 30. dubna 1944	pohádka, ve 2 dnech sehrána celkem 4x, celkem účinkovalo 50 dětí
Isabela Španělská	Hermann Heinz Ortner	28. a 29. května 1944	historická hra z roku 1492

Příloha č. 13: Seznam členů Ochotnického divadla Velké Svatoňovice v roce 1930

Jméno	Datum narození	Zaměstnání	Členem od roku	Poprvé hrál	Činný/ přispívající
Adámek Jan	22. září 1880				činný
Baudyš Jaroslav	21. října 1904	truhlář	1925	11. dubna 1925 ve hře „Zelené mládí“	činný
Baudyš Karel	22. září 1895		1930	15. března 1914 ve hře „Pražské švadleny“	činný
Beneš Josef st.	22. září 1883	rolník	1928		činný
Beneš Josef ml.	27. června 1906		1925		činný
Beneš Rudolf	6. října 1897	soukromý úředník	1923		činný
Brejtr Josef	8. května 1897	elektrotechnik	1923	4. března 1923 ve hře „Spasitelka“	činný
Dolek Josef	24. prosince 1885		1928	31. prosince v aktovce „Spolek divadelních ochotníků Svornost“	činný
Fabián Jan	14. května 1900	pekař			činný
Herflejš Antonín	3. června 1900		1929		přispívající
Jindra Bohuslav	17. listopadu 1905		1927	30. října 1917 ve hře „Kříž u potoka“	činný
Jiroušek František	24. února 1897	horník	1925		činný
Kábrt Josef	16. září 1897	soukromý úředník	1924	23. února 1924 ve hře „Baťoh“	činný
Kult Václav	20. srpna 1893	truhlář	1925	12. dubna 1925 ve hře „Zelené mládí“	činný
Kult Karel	5. prosince 1891	truhlář			činný
Kult František	21. října 1885	rolník			činný
Kult Jaroslav	26. února 1893	horník	1925		přispívající
Kult Josef	16. září 1893	dělník	1925	1. května 1925 ve hře „Hyeny“	činný
Kult Oldřich	17. února 1901		1929		činný

Jméno	Datum narození	Zaměstnání	Členem od roku	Poprvé hrál	Činný/ přispívající
Nývlt Jan	16. května 1891	horník			činný
Mrázek František	11. prosince 1890		1905	17. února 1907 ve hře „Svatoňovičtí hoši“	činný
Prokop Josef	4. září 1880	zámečník	1906	8. dubna 1906 ve hře „Václav Hrobčický z Hrobčic“	činný
Prokop Miroslav	24. července 1909	zámečník	1925		činný
Prostřední Antonín	13. února 1889		1908	roku 1908 ve hře „Trestanci na Špilberku“	činný
Prouza Jan	25. února 1911	rolník	1929	14. července 1929 ve hře „Staročeská svatba“	činný
Stára František	15. srpna 1880	horník	1901		činný
Stanislav Oldřich	6. října 1894	tovární zřízenec			činný
Straube Jan	23. června 1866	hostinský	1929		činný
Šandera Vojtěch	23. srpna 1873	řídící učitel	1919		činný
Šíp Josef	26. února 1909	obchodní příručí	1929		činný
Široký Václav	29. září 1897	truhlář			činný
Šolc František	4. prosince 1893	soukromý úředník	1910	roku 1910 ve hře „Žebračka a její syn“	činný
Šrámek Ladislav	6. února 1892	horník	1920	roku 1909 v Úpici ve hře „Cesta kolem světa“	činný
Šrejbr Antonín	9. května 1909	rolník	1929		činný
Šrejtr Alfréd	23. září 1900	železniční zřízenec	1929		činný
Šrejtr Otto			1925	7. dubna 1926 ve hře „Mlsní kocouři“	činný
Šrejtr Karel	9. června 1910	řezník	1929		činný
Šváb Felix	21. května 1904	zámečník			činný

Jméno	Datum narození	Zaměstnání	Členem od roku	Poprvé hrál	Činný/ přispívající
Teuber Augustin	7. listopadu 1905	soukromý úředník			činný
Teuber Josef	13. září 1896	mlynář			činný
Teuber František	21. prosince 1907	soukromý úředník	1925	12. dubna 1925 ve hře „Zelené mládí“	činný
Tejchman Josef st.	30. prosince 1892	krejčí	1909	roku 1909 ve hře „Písmákova dcera“	činný
Tejchman Josef ml.	1897		1929	roku 1912 ve hře „Z českých mlýnů“	činný
Tejchman Albert	6. února 1896	kolář			činný
Tejchman Adolf	21. září 1899	zahradník	1925		činný
Tejchman František	23. července 1903				činný
Tejchman Rudolf	21. září 1902	zámečník	1928		činný
Wagen- knecht Václav	6. března 1863	nádražní zřízenec ve výslužbě	1928		přispívající
Záruba Adolf	12. září 1900	horník	1928		přispívající
Žid Robert	3. října 1879	rolník	1928		přispívající

Příloha č. 14: Fotografie členů Vzdělávacího, zábavního a ochotnického spolku Tyl Havlovice

Příloha č. 15: Fotografie ochotnického spolku Tyl Havlovice ze hry „Pantáta Hájek“

Příloha č. 16: Fotografie ochotnického spolku Tyl Havlovice ze hry „Ženichové“

Příloha č. 17: Členský lístek Vzdělávacího, zábavního a ochotnického spolku Tyl Havlovice

Příloha č. 18: Plakát ochotnického spolku Tyl Havlovice z roku 1902 ke hře „Směry života“

Vzdělávací, zábavný a ochotnický spolek „Tyl“
v Havlovicích
.... pořádá v neděli dne 16. března 1902
divadelní představení:

SMĚRY ŽIVOTA.

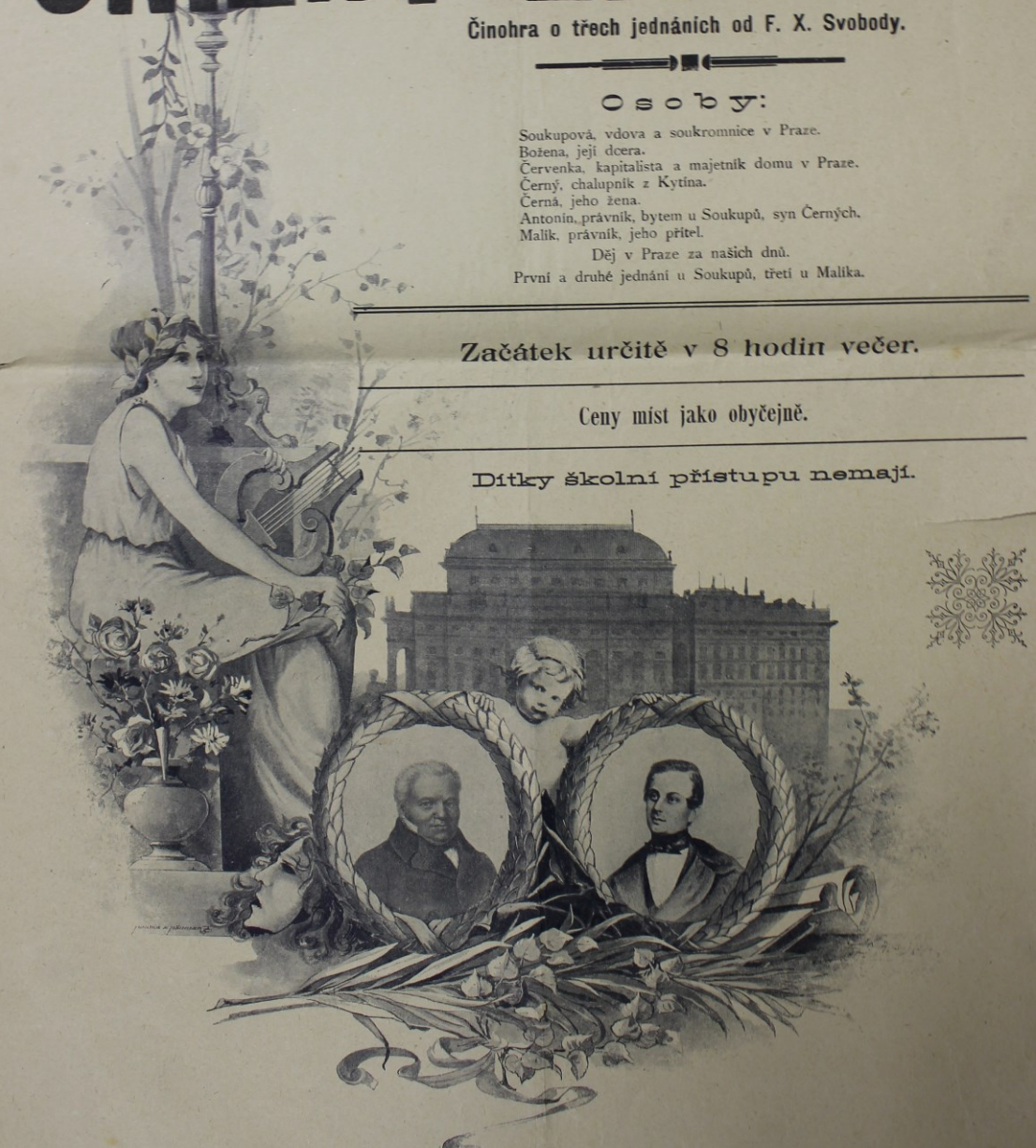
Činohra o třech jednáních od F. X. Svobody.

O s o b y:
Soukupová, vdova a soukromnice v Praze.
Božena, její dcera.
Červenka, kapitalista a majetník domu v Praze.
Černý, chalupník z Kytína.
Černá, jeho žena.
Antonín, právník, bytem u Soukupů, syn Černých.
Malík, právník, jeho přítel.
Děj v Praze za našich dnů.
První a druhé jednání u Soukupů, třetí u Malíka.

Začátek určitě v 8 hodin večer.

Ceny míst jako obyčejně.

Dítky školní přístupu nemají.

Příloha č. 19: Plakát ochotnického spolku Tyl Havlovice k pohostinskému vystoupení v Zálesí u Úpice s divadelní hrou „Hana“

Hostinec p. Václava Hofmana v Zálesí u Úpice.

Spolek divadelních ochotníků „J. K. Tyl“ z Havlovic sehraje pohostinsky

v neděli 15. prosince

divadelní hru:

HANA

Obraz ze života o 3 jedn. Napsal Otakar Pospíšil. Režie Jos. Řezníček ml.

OSOBY :

Páčlová vdova, statkářka	pí Emilie Mertliková
Hana její dcery	pí Zdeněka Milová
Pavla	sl. Anča Jindrová j. h.
Růžena	sl. Anča Vítová
Vlasta selské dcery	sl. Jarča Řezníčková
Milada	sl. Zdeněka Hejnová
Jindra, nápadník Pavlin	p. Ladislav Bejr
Karel	p. Jaroslav Matýska
Vojtěch selské synové	p. Ladislav Vík
Jeník	p. Evžen Novák
MUDr. Zavřel Richard	p. Josef Hejna st.
Prokop, snoubenec Hanin	
později Pavlin muž	p. Josef Hejna ml.

Děje se za našich časů na bohatém venkově. - Mezi I. a II. jednáním uplyne doba 3 týdnů, mezi II. a III. jednáním doba 4 let.

Začátek přesně v 8 hod. večer.

Vstupné jednotné Kč 3.— na všechna místa. Předprodej vstupenek v hostinci u Hofmanů v Zálesí. Sál bude řádně vytopen.

P. T. umění milovnému občanstvu přinášíme klenot české divadelní tvorby v přesvědčení, že dílo učitele Otakara Pospíšila z Malých Svatoňovic bude přijato s pravým porozuměním a odměněno návštěvou. Dokážete, že láska k divadlu u Vás ještě nevyhasla, přijďte a podpořte venkovské ochotníky, neboť jedině dobré návštěvy povzbudí nás k další práci a podnikání. Ochotníci pracují z lásky k dobré věci a zaslouží si plně přízeň veškerého občanstva. Požadavky ochotnictva jsou malé — přání do budoucna však veliká. Na shledanou v neděli 15. prosince v krčmě u Medvěda.

Ochotníci Havlovičtí.

 HAVALOVIC
OCHOTNICKÝ SPOLEK

Příloha č. 20: Dvojazyčný plakát ochotnického divadla Tyl Havlovice z roku 1941 ke hře „Štěstí vstříc“

<p>Liebhhabertheater-Verein „J. K. Tyl“ in Haulowitz</p> <p>Samstag, den 29. November 1941 und Sonntag, den 30. November</p> <p>Theatersaal „Amerika“ - Eine Operetten-Neuheit:</p> <h1 style="text-align: center;">Dem Glück entgegen</h1> <p>von Tureček-Jirský. Spielleitung: Olda Šorm. Szene: Karel Rezníček jun. Tänze: Sláva Bureš. Kostüme: Šustrová, Nachod.</p> <p>Es wirkt mit 9-gliedriger Jazz unter Leitung d. Kapellmeisters Emil Jarý.</p> <h2 style="text-align: center;">Operette. Ballett.</h2> <p>Unseren Besuchern wird empfohlen, sich die Eintrittskarten rechtzeitig zu besorgen, da für das Spiel ein lebhaftes Interesse herrscht.</p> <p>Dirig: Hana Freibergová, Lidka Hejnová, Anči Kučerová, Mária Štyrandová, Věra Postupová, Bláňa Králová, Zdeňka Holmanová, Liba Burešová, Tonča Burdánová</p> <p>Begs: Jarka Skramužský, Zdeněk Berger, Sláva Rázek, Sláva Holý, Václav Matoušek, Radka Rezníček</p> <p>Anfang immer um 8 Uhr abends. Kartenvorverkauf in „Amerika“</p> <p><small>BRUCHDRUCKEREI V. J. RHL, EIDEL</small></p>	<p>Spolek div. ochot. „J. K. Tyl“ v Havlovicích</p> <p>V sobotu dne 29. listopadu 1941 a v neděli dne 30. listopadu 1941</p> <p>v hostinci „Amerika“ - operetní novinka:</p> <h1 style="text-align: center;">ŠTĚSTÍ VSTŘÍC</h1> <p>Napsal Jan Tureček - Jirský. Režie: Olda Šorm. Scéna: Karel Rezníček ml. Balet: Sláva Bureš. Kroje fy. B. Šustrová, Nachod.</p> <p>Hraje 9-členný jazz, řízený p. kapel. Emilem Jarým.</p> <h2 style="text-align: center;">Opereta. Ballett.</h2> <p>Začátek P. T. obecně, aby si zakoupilo včas vstupenky, jelikož je o hru velký zájem. Ochotníci</p> <p>Začátek vždy přesně v 8 h. večer. Předprodej lístků v „Americe“</p> <p><small>KNHETICKÁRNA V. J. RHL V. SPICE</small></p>
--	--

Příloha č. 21: Dvojazyčný plakát ochotnického divadla Tyl Havlovice z roku 1943 ke hře „Kašpárek a Bystrozraký, Široký s ním, Dlouhý taky“

<p>Der Liebhhabertheaterverein „J. K. Tyl“ in Haulowitz</p> <p>Sonntag, den 24. Jänner 1943 und Sonntag, den 31. Jänner im Saale des Gasthauses „Amerika“:</p> <h1 style="text-align: center;">Kasperl, der Scharfsichtige, der Breite und der Lange</h1> <p>Ein Märchen in 3 Akten von A. Santner. Spiel- leitung: Středa. Bühnenbild: Rezníček Rad.</p> <table border="0"> <tr> <td>Kasperl</td> <td>Der Scharfsichtige</td> <td>Die Prinzessin</td> </tr> <tr> <td>Smidra</td> <td>Die Hexe</td> <td>Der König</td> </tr> <tr> <td>Der Lange</td> <td>Der Prinz</td> <td>Die Königin</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Petr, Diener</td> <td></td> </tr> </table> <p>Kostüme: M. Macháčeková, Adlerkosteletz. Eintritt: Kinder 2 K, Erwachsene 4 K</p> <p>Anfang immer um 3 Uhr nachmittags</p>	Kasperl	Der Scharfsichtige	Die Prinzessin	Smidra	Die Hexe	Der König	Der Lange	Der Prinz	Die Königin		Petr, Diener		<p>Spolek div. ochot. „J. K. Tyl“ v Havlovicích</p> <p>V neděli 24. ledna 1943 a v neděli dne 31. ledna v sále hostince „Amerika“ v Havlovicích:</p> <h1 style="text-align: center;">Kašpárek a Bystrozraký, Široký s ním, Dlouhý taky</h1> <p>Pohádka o 3 jednáních od A. Santnera. Režie: Středa Scéna: Rezníček Rad.</p> <table border="0"> <tr> <td>Osoby:</td> <td>Kašpárek</td> <td>Dlouhý</td> <td>Čarodějnice</td> <td>Princezna</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Smidra</td> <td>Bystrozraký</td> <td>Princ</td> <td>Král</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>Královna</td> <td>Petr - sluha</td> <td></td> </tr> </table> <p>Kostymy: M. Macháčeková, Kostelec n. O. Vstupné: děti 2 K, dospělí 4 K</p> <p>Začátek vždy ve 3 hodiny odpoledne</p>	Osoby:	Kašpárek	Dlouhý	Čarodějnice	Princezna		Smidra	Bystrozraký	Princ	Král			Královna	Petr - sluha	
Kasperl	Der Scharfsichtige	Die Prinzessin																										
Smidra	Die Hexe	Der König																										
Der Lange	Der Prinz	Die Königin																										
	Petr, Diener																											
Osoby:	Kašpárek	Dlouhý	Čarodějnice	Princezna																								
	Smidra	Bystrozraký	Princ	Král																								
		Královna	Petr - sluha																									

Příloha č. 22: Žádost ochotnického spolku Tyl Havlovice k Okresnímu úřadu v Trutnově o povolení divadelní hry „Lidé na kře“

 Spolek divadelních ochotníků „J. K. TYL“
V HAVLOVICÍCH,
řádný člen Ú. M. D. O. Č. v Praze.

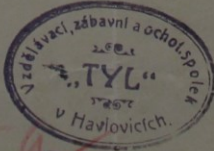
HAVLOVICE, dne 29. března 1936.
p. Upice.

Čís. jedn. 54/17
Věc:

Okresnímu úřadu
v Trutnově.

 dne 12. dubna r. 1936 v 8 hod. večer hodláme
schránit divadelní hru:
„Lidé na kře.“
Komedie ze současného života o 3 jednáních napsal
V. Werner. Žádáme tudíž o udělení povolení ku
zchránění této hry, na spolkovém jevišti v sále Jos.
Majla v Havlovicích.
Text hry nepřikládáme jelikož tato popu-
lární hra jest hrána na všech jevištích a nemá
žádných zvrážených tendencí.
Opozaření bezpečnost je postaráno u sboru dobrovolných
hasičů v Havlovicích.

Okresní úřad v Trutnově,
pošta: 31. III. 1936
2. j. 17 příl. 1

za

Frant. Bureš
jednatel.

Příloha č. 23: Povolení Vládního policejního úřadu v Náchodě ochotnickému spolku Tyl Havlovice k sehrání divadelní hry „Okolo rybníka“

Vládní policejní úřad v Náchodě.
Telefon č. 470.

Č.j.: 4385 spol. ai 194⁰. V Náchodě dne 9. září 1940.

V Ý M Ě R.

P.T.

Spolek divadelních ochotníků " J.K.Tyl "
v Havlovicích.

K Vaší žádosti povoluji Vám divadelní představení
dne 15. září 194⁰ v hod. 20 v hostinci "U Ruferů"
ve Slatině n. Úpou a schvaluji předložený text divadelní hry :
..... " Okolo rybníka " od Lukase a Jaroše a to beze změn
pod podmínkou, že budou dodrženy škrtky na str.

Povolení uděluji dále za předpokladu, že budete šetřit předpisy
řádu divadelního a že dostojíte podmínkám, stanoveným posledním proto-
kolem o prohlídce výše uvedené místnosti místní divadelní komisí.
Svévolná změna textu (extemporování) jest trestné.
Na plakátech buď uvedeno, že představení není mládeži přístupno.
Spolek jest povinen vyžádat si od místního hasičského sboru hlídku
a tuto zaplatiti.
Pokud si nevyžádáte svolení okresního školního výboru, nesmí býti
k účinkování užito dítek do 16 let starší.
Připomínám, že z příjmu představení mohou býti uhrazeny pouze vy-
dání s výpravou hry nezbytně spojená, jiná vydání zejména honoráře, a
odměna za prodej vstupenek nejsou přípustná.
Za účelem dozoru zdejšího úřadu buď při představení rezervována
d v ě bezplatná krajní místa, ať jich je užito či nikoliv.
Z tohoto výměru můžete se odvolati do 15 dnů po doručení u vlád-
ního policejního úřadu v Náchodě k zemskému úřadu v Praze (8 K kolek);
podané odvolání nemělo by však vzhledem k důležitým zájmům veřejným
odkladného účinku.
Dávku z úředních úkonů zaplaťte připojenou složenkou.
Před pořádáním budiž poukázán (složen u zdejšího úřadu) asistenční
poplatek částkou 20.- K (zelenou složenkou).

Policejní správce:
v z. *F. Šelber*

Příloha č. 24: Nařízení Vládního policejního úřadu v Náchodě ve věci povolování schůzí a shromáždění v době výjimečného stavu

Vládní policejní úřad v Náchodě.

Telefon č. 670-2.

Čj. 3430 spol/41.

V Náchodě dne 19. července 1941.

Věc: Schůze, shromáždění a produkce všeho druhu.
Povolování.

Příloh: 1.

O b š ě n í k

všem četnickým stanicím soudních okresů Náchod, Česká Skalice a Úpice, okresnímu četnickému velitelství v Náchodě, policejní stanici v Hro-
nově, všem obecním úřadům a všem spolkům těchto okresů.

Podle právě sem došlého nařízení jest vzhledem k tomu, že trvá dosud zásadní zákaz všech schůzí, shromáždění a podniků jakéhokoliv druhu, zapotřebí pro výjimečné povolení nezávadných podniků, povolení Oberlandrata v Hradci Králové.

Všechny schůze /i. spolkové/, shromáždění, sportovní a divadelní podniky, přednáškové večery, koncerty a jiné podniky všeho druhu vy-
žadují proto s okamžitou platností zvláštního písemného povolení.

K žádostem o takovéto podniky připojí žadatel vyplněný dotaz-
ník podle připojeného vzoru a příloží - jde-li o programové podniky -
přesný program, text přednášky, básně, písně, divadelní kusy a pod.
Ježto originál žádosti a tyto přílohy nutno předložit k zaujetí
stanoviska p. Oberlandratovi, je nutno vyhotoviti je německy, nebo
německo-česky. Žádosti nutno podávati tak včas, aby je bylo možno
do dne podniku vyřídit.

O tom Vás vyrozumívám.

Policejní správce: v z.

JUDr Jos. Stelzer.